

KADIN VE SPOR

Doç.Dr.Atilla ERDEMLİ*

1. "KADIN" SPOR YAPAR MI?

Bu soru, ilk bakışta tuhaftır, hatta anlamsızdır. Çünkü biliyoruz ki, günümüzde kadın spor yapıyor, hatta gerek ulusal, uluslararası karşılaşmalarda, gerekse de yaz ve kış Olimpiyat Oyunlarında kadınların elde ettiği büyük başarılar görüyoruz. Öyle ise bu sorunun anlamı nedir? Dünyanın bazı ülkelerinde kadınların belli oranlarda da olsa Spor yapıyor olmaları "Kadın"ın spor yaptığını gösterir mi? Soru anlamını ve önemini "Kadın" diye ayrı ve özel bir varlık düşünüldüğünde bulmaktadır. Bu yazının kalkış noktası da bu olacaktır.

Tarih boyunca kadın, anaerkil ailelerde bile, ayrı ve özel bir varlık olarak görülmüştür. Alışıl gelmiş sürece baktığımızda, erkeğin kadını ayrı ve özel bir varlık olarak gördüğünü yadsıyamayız. Erkeğin kadını kendi dışında, kendisine benzemeyen, değişik bir varlık olarak görüşüyle ortaya çıkan erkek-egemen yaşama biçiminin tarihsel, toplumsal, biyolojik, ekonomik ve yaşamsal bir çok nedeni bulunmaktadır. Giderek tarihsel süreçte doğup, yerleşen değişik gelenekler içindeki kadın da kendisini böyle görmekte ve kız çocuklarını da bu yolda eğitmektedir. Erkeğin arkasında, ona bağımlı; yaşaması, işlevi, sorumluluğu sınırlı, erkeği yetke bilen bir İnsan varlığı olarak. Dahası, 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan Feminist Hareket içinde de ortaya koyulan pek çok düşünce ve onları savunan pek çok kadın, kadının bu ayrı ve özel bir varlık olarak görülmesini bilerek ya da bilmeyerek savunmuşlardır, savunmaktadırlar.

Hangi açıdan bakarsak bakalım, yapılan, yalnızca **İnsanın Varlık Bütünlüğü**'nü parçalamaktır. Erkek ya da Kadın-Egemen yaşama biçiminde İnsan tek bacaklı gibidir: Diğeri onun ayakta durabilmesini sağlayan bir sopa, bir asa ya da koltuk değneği gibidir. Oysa önemli olan İnsanın Varlık Bütünlüğü'nün sağlanmasıdır. Zaman zaman aykırı girişimler görülse de kadın haklarının savunulmaya başlamasının büyük önemi buradadır. 20.

* İ.Ü., Edebiyat Fak. Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi.

yüzyıl, kadın ve erkek olarak parçalanmış İnsan Varlığı'nın bütünleşmeye başladığı bir çağdır.

1.1. İnsan'ı Görmek

İnsan temel nitelikleri bakımından bütün olan bir varlıktır. Gerek onu diğer canlı varlıklardan ve özellikle hayvanlardan ayıran, gerekse de onun yaşamasını biçimlendiren temel nitelikler bakımından İnsanı görmek (1), kadın ve erkek ayırımına girmeden O'nu bütün olarak kavramaktır. İnsan'ı değişik ilineklere bakımından ele alacak olursak, onu değişik iki varlık olarak görebiliriz, fakat bu durumda da İnsan'ın temel varlığını gözardı etmiş oluruz. Kadın ve Erkek ayırımının temellendiği önemli noktalardan biridir bu. Dolayısıyla kadın ve erkeğin ortak, hatta varoluşsal olan özellikleri bir yana bıkarılmakta, her ikisi de yalnızca belli işlevler, etkinlikler bakımından değerlendirilmektedir. Böylece, esas olana dayanmayan, fakat sanki asıl olanmış gibi görülen ayrılıklar, aykırılıklar ortaya çıkmakta ve bu zaman içinde yerleşmektedir.

Kadını İnsan'ın temel özelliklerine sahip bir varlık olarak kavramak gerekir, çünkü böyledir. Örneğin, Kadın da yapay, yaratılmış bir çevrede yaşar, kadın da yapıcı-yaratıcı etkinliklere girer, kadın da disharmonik bir canlı varlıktır, kadın da anlam veren, anlamlandıran, anlam değiştirebilen bir varlıktır, kadın da direnebilen, karşı koyabilen, yenisini yaratabilen bir varlıktır, kadın da merak eden, araştıran bir varlıktır, kadın da bilgi üreten ve bilgilerini aktarabilen bir varlıktır, kadın da evren karşısında tavır alabilen, zaman anlayışı bulunan bir varlıktır, kadın da kendisine amaçlar koyan, bu amaçlar üstüne düşünen, onları değiştirebilen bir varlıktır, kadın da varoluşsal kaygıları bulunan bir varlıktır, kadın da eğitilmek zorunda olan bir varlıktır (2).

1.1.1. Harekete zorunlu varlık:

Bir başka bakımdan İnsan Hareket'e göre programlanmış bir varlıktır. Hayvanlar, gerektiği zaman, gerektiği ölçüde, gerekli hareketi yaparlar. İnsan ise daha iskelet ve kas yapısı ile hareket etmeye göre düzenlenmiştir. İnsan'ın bu dünyadaki konumu, durumu, yaşama uğraşı, hatta varoluşsal kaygıları O'nu yaşam boyu düzenli ve sürekli harekete zorunlu kılmaktadır. Sözgelimi, uzun süre ve düzenli spor yapanların, bir zaman sonra sporu bıraksalar bile, yaşlılık döneminde spor yapmamış olanlara karşın daha sağlıklı oldukları klinik bulgularla saptanmıştır. Öte yandan yaşlılık İnsanda hareketi kısıtlar ve yaşlı bu duruma uygun ölçüde yaşlılık hastalıkları ortaya çıkmaya başlar, yani ölüm olayı hızlanır. Oysa yaşa uygun hareketler sağlandığı ölçüde yaşlılık hastalıkları azaltılmaktadır. Antrene yaşlıların, antrene olmamış yaşlılara göre daha işlevsel oldukları da klinik bilgilerle saptanmıştır (3). Burada özellikle yaşlılığı örnek verdim. İnsanın gelişme dönem-

lerinde genç İnsana hareketin ve hareketin en yetkin biçimi ve düzeyi olan sporun gerek bedensel, gerek toplumsal ve gerekse de ruhsal bakımdan katkıları çok büyüktür.

Hareket temelinde İnsanın bir başka temel özelliği ortaya çıkar. İnsan **Oyun Oynayan Varlık**'tır (4). Hareketin zorunluluğuyla, oyunun sürekliliği arasında koşut (paralel) bir ilişki bulunmaktadır.

Hayvanlar da oynarlar. Ne var ki, hayvanın oyunu yalnızca gelişme dönemindedir. Burada oyunun işlevi, doğuştan getirdiği, varlığında bulunan ve geliştikten sonra kendiliğinden yapması gereken hareketleri varlığından oyun içinde ortaya çıkartmak ve sınırına dek geliştirmektir. Bu nedenle Hayvanlar yalnızca gelişme dönemlerinde oyun oynarlar. Bundan sonra hayvanın oyunu biter (5). İnsan'ı gelişme bakımından belli bir dönemde sınırlandıramayız. Gerçi İnsan'ın da ancak belli bir dönemlerde kazandığı özellikler vardır. Örneğin, karakter yapımızın %60'ı 0-6 yaş döneminde biçimlenir; İnsan ritim duygusunu 0-15 yaş döneminde kazanır. Bunlar ve benzerlerinde oyunun işlevi büyüktür. Fakat İnsan yaşamasının belli bir dönemine dek gelişen ve ondan sonra gelişmesi duran, yinelenen bir yaşama giren varlık değildir. İnsanın yapıcı-yaratıcı etkinlikleri yaşamasının sonuna dek sürer. İnsan, sürekli olarak kendisini geliştiren, varlığında bulunan yaratıcı güçleri somutlaştıran bir varlıktır. İnsan önünde sürekli ilerleyeceği bir yol, sürekli dolduracağı bir boşluk, sürekli yaratıcılığın olanakları bulunan bir varlıktır. Bu durum O'ndaki mükemmellik bilinç ve duygusuyla bütünleşmiştir. Gelişme, yetkinleşme bakımından İnsanın Oyuna, oyun içindeki harekete gereksinimi büyüktür. Oyun bu bağlamda artık deneme biçimini alan özgün eylemlere dönüşmüştür (6).

1.2. Değişik Bir Hak

İnsanın kaçınılmazcasına, yani doğası gereği gereksinim duyduğu şeyler onun en temel hakları olmak durumundadır. Bu konuyu, bu yazının son bölümünde ele alacağım. Burada Hareketin ve hareket olanaklarının İnsan için bir temel hak olduğuna değinmek istiyorum, çünkü hareket İnsan'ın temel özelliklerinden biridir. İnsan'ın bulunduğu yerde hareket de vardır.

Hareketin en yetkin, yücelmiş ve İnsan'a değişik katkıları yanında haz veren biçimi Spordur. Dolayısıyla Sporun bir temel İnsan hakkı olması gerekir. Sonuçları bakımından ele aldığımızda hiç de küçümsenip, gözardı edilemeyecek bir haktır bu. Kuşkusuz bunun için Spor konusunda yetesiye aydınlanmak gerekir.

Sporun ne olduğu konusuna girmeden önce, yukardaki soruyu bir ölçüde yanıtlamam gerekiyor. Gerçi, bu soruya bundan sonra da yer yer ve değişik bakımlardan yanıt vereceğim. Fakat burada, ne kadar ayrıntılara

girmesem de, bütün anlatılanlar ışığında baktığımızda, kadının spor yapmasının çok olağan ve çok doğal olduğu, dahası bir İnsan olarak, bu temel haktan onun da yararlanması gerektiği anlaşılmaktadır. Bir İnsan olarak kadın da harekete zorunlu, oyun gereksinimi bulunan ve bunların sonuçlarından yararlanma hakkına sahip bir varlıktır. Dolayısıyla, bu belirlemeler ışığında “Kadın Spor Yapar Mı?” sorusu gereksiz kalmaktadır. Çünkü bir İnsan olarak Kadının Spor yapması bir zorunluluktur. Ne var ki, gerçek hiç de böyle değil ve bu soru İnsanın dünyasında ağırlıklı olarak geçerliliğini sürdürmektedir.

2. Spor Nedir?

Belli bir spor tanımından yola çıkmaktansa, Spor Olayını temel özellikleriyle belirlemenin daha aydınlatıcı olacağı kanısındayım. Burada anlatılacak olan yalnızca Spor Olayının bellibaşlı özellikleri değildir, burada aynı zamanda kadın ve erkek olarak “Spor Yapan İnsan”ın da bellibaşlı özellikleri anlatılmış olacaktır.

2.1. Spor İnsana Özgüdür

Spor İnsandan başka bir varlık için olanaksızdır. Bazı hayvanlara Spora benzer hareketler yaptırılmaktadır: Deve Güreşi, Hıroz Dövüşü, Kanguru Boks, Köpek Yarışı vb. gibi, fakat bu hayvanların kendi başlarına Spor yaptığını göstermez. Çünkü hayvanların bu hareketlerinde belli bir bilinç, bir karar, kararı uygulamaya yönelik istek, kararı uygulamak ve bundan hoşlanmak, haz almak, sevinç duymak gibi özellikleri yoktur. Koşullu reflekse dayanan hareketlere spor denilemez. Spor bir istenç (irade) olayıdır. Bu nedenle **yalnızca İnsan Spor yapar.**

Spor yalnızca belli özelliklere sahip olan İnsanların yapacağı bir etkinlik de değildir. Her İnsan Spor yapabilir, ayrı deyişle hepimizin içinde spor yapmaya hazır bir İnsan bulunmaktadır. Önemli olan onu tanıyabilmek ve ortaya çıkartabilmektir. “İçimizdeki Spor Yapan İnsan” bireyin sahip olduğu hareket kabiliyetlerinden birine dayanarak veya belli hareketlerini bir alet ya da hayvanla bütünleştirerek somutlaşabilir. Her birimizde bulunan bu Spor Yapan İnsan’ın mutlaka bir şampiyon adayı olması gerekmez. Şampiyonluk, tıpkı Müzikte olduğu gibi, genetik bir olaydır. İsveçli Fizyolog Ostrand “Şampiyon olmak istiyorsanız, annenizi, babanızı iyi seçin “ derken bu gerçeği dile getirmektedir. Sporda üstün başarılar, içimizdeki Spor yapan İnsanlardan bazılarının sahip olduğu bir özelliktir. “Öyle ise yalnızca şampiyon olma özelliğine sahip olanlar spor yapsınlar, diğerlerinin spor yapması gerekmez” biçimindeki bir anlayış da yanlıştır. Şampiyon olmak için spor yapılmaz. Her İnsan Spor yapma özelliğine sahip olduğu için spor yapılır. **Herkes için Spor**’un büyük önemi buradadır ve Herkes için Spor İnsanın bu özelliğinde temellenir.

2.2. Spor Özel Bir Bilinçle Yapılır

Spora ne zorla başlanır, ne de Spor zorla sürdürülür. Spor bir başkası veya bir başka şey için de yapılmaz. Her İnsan spora kendi isteği ile başlar. Çok zaman gençler toplumda sevilen, beğenilen, önemsenen spor dallarına yönelirler. Örneğin, günümüzde gerek sağladığı maddi olanaklar ve gerekse de yazılı ve görsel basında çok yer alması nedeniyle futbola yönelimin artması gibi. Fakat Sporda da esas olan bireyin kendisidir. Spora başlayacak kişinin ilkin, bedence hangi sporlara yatkın olduğunu sonra bunlardan hangisini yapmaktan daha çok hoşlandığını bilmesi gerekir. Spora bireyin kendi sportif yanına ilişkin bu bilinç ile başlanır. Ancak bundan sonra birey o sporun gerektirdiklerini en iyi biçimde yapabilir ve tüm varlığı ile sportif etkinliğe katılabilir. Spor kendisini bilmeyen, tanımayan, kendisini yöneltip, yönlendirmeyen İnsanların başarılı olabilecekleri bir etkinlik değildir. Bu durum iki yanlıdır. Birey, özellikle küçük yaşlarda ve doğru-dürüst Spor yapmaya başladığında kendisini tanıması, kendisini yönetip, yönlendirmesi güç kazanır. Burada ortaya çıkıp, gelişen yalnızca Spor bilinci değil, daha çok ve önemle, Spor aracılığıyla bireyin kendi öz bilincidir.

2.3. Spor İnsanın Tüm Varlığına İlişkindir

Spor yalnızca bir beden olayı değildir. Spor önemli ölçüde bedene dayanır. Çünkü sahip olduğumuz sportif kabiliyetler bedene içkindir. Onların ortaya çıkması da bedende olmaktadır. Bu nedenle İnsanın tarihinde, değişik zamanlarda ve günümüzde belli uygulamalar içinde Sporcu yalnızca bir beden gibi görülür. Geçmişte ve günümüzde tanık olduğumuz olaylar, yalnızca veya daha çok bedene dayanarak yapılan Sporun ne ölçüde büyük ve çok yönlü yıkımlar getirdiğini göstermektedir.

Spor yapan İnsan yalnızca bedenini geliştiren ve onu kullanan İnsan değildir. Spor hem bedeninin, hem aklın, hem zekanın, hem istemenin, hem duyguların, hem kendi kendini denetleme sisteminin birlikte çalışmasını gerektirir, fakat bir fazlasıyla: Başarılı bir sportif hareket aynı zamanda güzel bir harekettir. Spor aynı zamanda estetik bir olaydır. Sporun izleyene ve yapana haz vermesinin önemli kaynaklarından biri buradadır. Sporcu güzellik yaratan bir İnsandır.

2.4. Spor Tek Kişiye Özgü Değildir

Spor birey olarak yapılır, fakat toplumsal bir olaydır. Aynı deyişle, tek kişiye özgü, yalnızca bir tek kişi için herhangi bir spor olmaz. Bireysel sporlar vardır. Atletizmde bayrak koşusu gibi birkaç dalın dışında atletler bireysel olarak yarışır, fakat ortak kurallar veya ilkeler uyarınca. Ortak kuralların, ilkelerin bulunduğu yerde en az iki kişi vardır. Spor paylaşma, katılma temeli olan bir etkinliktir. Rastgele, dağınık, herkesin istediğini yaptığı, birlikteliğin bulunmadığı, ortak amaçların olmadığı bir etkinlik Spor

olamaz. Spor Olayı bir paylaşmadır, katılmadır, İnsanın insanla birlikteliğidir.

Takım Sporlarında sporun toplumsallık özelliği belirginleşirken, bireyliğin zayıfladığı sanılabilir. Oysa Takım sporlarında da her sporcu kendi uğraşını kendisi verir. Takım bireyliği olan İnsanların bir bütünlüğüdür: Bu İnsanlar ortak bir uğraşta bireyliklerini yitirmezler, tersine en yüksek düzeyde ortaya koyarlar.

Spor toplumsal bir olaydır. Bu toplum herhangi bir toplum değildir. Spor bakımından en genel çizgilerde bu toplum dünyadaki toplumların renkli bütünlüğü de değildir. Bu ortak kurallar, ilkeler, amaçlar uyarınca bütünlüşmüş İnsanlık ailesidir. Özellikle günümüzde Sporla ilgili hemen her şey uluslararası boyutlarda belirlenmektedir. Şimdi şöyle düşünelim: Herhangi bir yerde bir sporu Uluslararası kurallar uyarınca yapan bir İnsan, o sırada dünyanın her yerinde aynı sporu yapan İnsanlarla bir eylem birliği içindedir. Birbirlerini tanısin-tanımasın, birbirlerine bir nedenle karşı olsun olmasın, aralarında dil, düşünce, ırk, din, kültür, politik anlayış, dünya görüşü vb. bir çok bakımdan ayrılıklar bulunsun veya bulunmasın Uluslararası Kurallar uyarınca aynı sporu yapan İnsanlar, ortak bir etkinlik içindedirler, birliktedirler.

2.5. Spor Bir Oyundur

Spor İnsanın olağan yaşamına ilişkin gerçeklik değildir. “Bir Oyun ortamında günlük yaşamın ne yasaları ve ne de gereksinimleri geçerli değildir, Oyun içinde **biz olarak** bulunmaktayız, fakat biz olarak **bir başkası** gibi eyeriz” (7) Spor yaparken İnsan, oyun olması bakımından günlük yaşamın ve kayguların dışına çıkmaktadır. Spor bir oyun olarak “...yapıldığı yer ve süresi bakımından da olağan yaşamadan ayrılır” (8).

Spor yaşamının kendisi değildir, ayrı deyişle Spor gerçeklik -realite- değil, gerçekliğin üstünde olan bir alandır -irrealitedir- Bu Sporun ne gerçekdışı, yani gerçeklikle hiç bağdaşmaz olmasını, ne de gerçeküstücü (surrealist) olmasını gerektirmez. Spor Gerçekliğin-üstündedir. Gerçeklikle koşutluk ilişkisi içinde, fakat gerçeklik olmayan bir eylem alanıdır (9). Bu durumun belirginleştiği en önemli yanlardan biri, Sporun belirleyen ilkeler, temel kategoriler ile günlük, olağan, gerçek yaşamının ilkeleri, kategorileri arasındaki ayrılıktır. Fakat “ayrı olmak” “ilişkisiz olmak” anlamında düşünülmemelidir. Bu iki alan birbirlerine önemli boyutlarda koşutturlar, fakat özdeş değildirler; etkileşirler, fakat eşitlenmezler. Bu durumun en ilginç örneklerinden birini Tiyatro-Yaşam ilişkisinde görürüz. Tiyatro yaşamının, gerçekliğin kendisi değildir, fakat gerçekliğe koşuttur. Tiyatroda oyuncu yaşamının bir durumunu “gerçeklik-dışı” bir bağlamda en yetkin biçimde yaratmak için tüm gücüyle çabalar. Sporda da benzer bir durum

sözkonusudur: Sporcu, günlük yaşamadaki, İnsana için bir hareket veya hareketler bütünlüğünü, daha ayrı bir amaç için en yetkin düzeyde, yani “imkansız olanaklı kılacak” biçimde yeniden canlandırmaya, yaratmaya çabalar.

Sportif Davranışı, günlük, herhangi bir davranıştan, etkinlikten ayıran önemli özelliklerden biri de Sportif Davranışın **yeniden canlandırma** davranışı olmasıdır. Sportif Davranış, sporcunun o spor dalının kuralları yanında, sporun genel geçer ilkeleri, sporun İnsanlık Ülkülerini gerçekleştirdiği, somutlaştırdığı bir etkinlik. Sportif Davranış yeni bir yanıt, yeni bir **yorumlamadır**. Bu bakımdan Yeniden Canlandırma bir yineleme değil, bir **yaratma** olayıdır. Sporun bir Oyun olması ile yaratıcı bir etkinlik olması doğrudan ilişkilidir.

Yaratıcı Yeniden Canlandırma tavrı Sporcuyu da belirler: Sporcu karşılıklıya bulunduğu sportif soruna genel ilkeler uyarınca ve tüm İnsanları bütünlükten özel biçimle yanıt veren kişidir. Sporcu, sporun ülküsel yanını taşıyan, canlandıran, geliştiren, yaşatan kişidir. Sporun kuralları, sportif beceri ve sporun ülküsel yanının başarılı, güzel bir uyumla bütünlüğe sportif davranışta sportif yaratma ile mükemmelliğin ortaya çıkışı izlenir. Bu kısa sürede gerçekleşen Sportif Olayda artık günlük yaşamın, kaba gerçeğin üstüne çıkmıştır. Yeniden Canlandırma uyumlu, düzenli, güçlü ve güzeldir ve bir Spor olayını izlemeyi gerektiren en genel-geçer temellerden biridir. Böylece izleyen de Spor Olayına katılır ve sporcu gibi olağan yaşamın üstüne çıkar. Burada Sporcu ve İzleyen bakımından Sporda ve Sporla ortaya çıkan iki durumu sınırlı da olsa irdelemek gerekiyor. Bunlar “Olanaksızın denenmesi” ve “Arınma”dır.

Aristoteles, Poetika’da (10) bu iki kavramı sanat yaratmaları bakımından ele alır ve Sanatın diğer kategorileri yanında “imkansız” kategorisini de belirler. “İmkansız”, Aristoteles’e göre, gerçeğin üstüne çıkmaz. Gerçi “İmkansız” sözünde olumsuz bir yan vardır ve sanki hiç başarılamayacak olandan söz ediliyormuş izlenimini bırakır. Aristoteles’e göre “Olanaklı kılınacak imkansız” ile “olası olmayan imkansız” ayrı durumlardır. “...imkansız olası, olası olmayan imkansız üstün tutulmalıdır” (11). Aynı durum Sporda da söz konusudur. Sporcunun başaracağı, onlar için olası olan zorluklar, hiç kimsenin başaramayacağı zorluklardan ayrılmalıdır. Sırıyla ya da sıırıksız yüksek atlayan bir atlet “olağan” değil, her İnsanın, her zaman yapabileceği anlamda “gerçek” değil, gerçeği, olağanı aşan, olanaksızmış gibi olan bir hareketi başarmaya çalışmaktadır. Sporcu olabilecek “olanaksız” a yönelir. Bunu başarmaya çalışırken sporun kurallarına, genel ilkelerine uyar. Sporda gerek olanaksızın denenmesi ve gerekse de aşılması Sporcu yanında izleyene de bir haz ve coşku verir. İzleyen orada bir yandan İnsan başarısını izle-

mekte, diğer yandan orada gerçekleşecek başarıdan pay almakta ve o hareketin güzelliğini yaşamaktadır.

Yaratıcı Yeniden Canlandırma uyumlu, düzenli, güçlü ve güzeldir. Spor Olayında sporcunun gerçekleştirdiği ve izleyenin katıldığı, pay aldığı, coşkusunu duyduğu budur. Bununla izleyici de gerçekliğin üstünde bir yaşama bağlamına girer. Arınma burada ortaya çıkar. Aristoteles Arınmayı sanat bağlamında acıma ve korku duygularına bağlayarak belirliyordu (12). Arınma sporda Aristotelesin değindiği iki duygularına bağlanmadan, daha ayrı bir biçimde gerçekleşir. Sporda olanaksız aşmayı, yeniden canlandırmayı deneyen Sporcunun ve onu bilerek, aynı ilke, düşünce ve kaygularla izleyenin arınması ayrıdır. Bu arınma uyumlu, düzenli, güçlü ve güzelin bütünleşip ortaya çıkardıkları Yüce duygusunun yaşanmasında kendisini gösterir. Kuşkusuz bu arınmanın en yoğun gerçekleştiği **sportif yaşama durumu**'dur. Sporla Arınma bunun dışında ve daha yaygın biçimde gerçekleşebilmektedir. İnsan, bu özellikleriyle sporda günlük, olağan yaşama olmayan, yeni, fakat daha ayrı bir kurallılığın içine girmekte, Spor yapan İnsan günlük yaşamının ve kayguların üstüne yükselmektedir.

Her Oyun gibi Spor da belli kurallar, belli ilkeler uyarınca kurulur. Sportif etkinlik bu sınırlar içinde gerçekleştirilir ve yine bu sınırlar içinde yinelenir. Bir sporu benimsemek ve onu yapmak istemek, daha baştan onun bütün kurallarını kabul etmeyi, onlara uymayı, onlara karşı çıkmamayı, onları savunmayı gerektirir. Yani, "ben şu spora başlıyorum" diyen kişi, bir tür **Toplumsal Anlaşma**'ya girmektedir. Bu toplum, kurallarının özelliği gereği tüm İnsanlardan oluşan bir Dünya Toplumudur.

2.6. Spor Bir Eğlencedir

Spor İnsanın kendi isteği ile gireceği, kendi doğasına uygun bir etkinliktir. Yani ne beden olarak, ne de istek olarak bireye karşı bir sportif etkinlik olamaz. İnsan spor oyununu oynamaktan zevk alırsa sürdürür, değilse bırakır. Spor bir oyun olarak iş yaşamından ayrıdır. "Oyun alışlagelen ya da **asıl** yaşam değildir" (13). Sporun en önemli dinamiği, ondaki eğlence ögesidir: Spor etkinliğinin değişik durumlarına özgü olarak değişik coşkular, değişik hazlar, değişik sevinçler ve hatta değişik hüznler duymak, bir yandan sporun İnsan yaşamındaki yerini güçlendirirken, bu güç de öte yandan İnsanın yaşamını güçlendirir.

İnsan yapabildiği, sevdiği, bütün varlığıyla yoğunlaşarak katıldığı bir etkinlikte **yaratıcı** olmaya açıktır. Sportif başarının esası olan **sportif yaratma**, Spor yapan İnsan'ın en önemli mutluluk kaynağıdır. Spordaki eğlence, o sporu yapmaktan duyulan sevinç, haz durumu ortadan kalktığı zaman, spor ilkel düzeyde bir çekişmeye, itişip-kakışmaya dönüşür. Oysa gerektiği gibi yapılan bir sportif mücadelede rakibim dostumdur, kardeşimdir. Spor

rakibi dost yapan bir uğraştır. Sportif mücadelede gerekli olan hoşgörü, kardeşlik, rakibi sevmek ve saymak gibi özelliklerin en önemli kaynağı buradadır. Bir spor etkinliğinde bireyler karşılıklı olarak İnsan olduğunu gözardı edecek duruma geliyorlarsa ve İnsan sıcaklığını duyamıyorlarsa orada artık spor adına büyük bir yıkım başlamış demektir. İnsanları birbirlerine düşman eden bir spor olamaz.

Hiç kimse belli bir biçimde eğlenmeye zorlanamaz. Eğlenmek bireyin özgün ve önemli yaşama bağlamlarından biridir. Eğlenmenin bireyin özgün varlığına uygun olması kaçınılmazdır. İşte burada bireyin kendisini tanıması önemle ortaya çıkar. Eğlenmek ancak kendisini belli ölçülerde tanıyan insanların başarabileceği bir etkinliktir. Eğlenmek kişinin kendisini bırakıverdiği, rastgele birşeyler yaptığı, amaçsız davranışlarla veya koşullanarak ya da öykünerek gireceği etkinliklerle gerçekleştirilemez. Her eğlence gibi Sporun da bir **Ben Bilinci**'ne dayanması gerekmektedir. Bu bakımdan spor, İnsanın neyi yapıp, neyi yapamayacağını bilerek kendisini yönlendirdiği bir eğlenme biçimidir. Spor İnsanın özgür seçimine dayanır. Spor İnsanın kendisini özgür duyacağı etkinliklerden biridir. Bu nedenle Spor bir tür özgürlüktür.

2.7. Spor Amacı Kendisinde Olan Bir Eylemdir

“Amacı kendisinde olan Eylem” denildiğinde dolayısıyla “Amacı kendi dışında olan Eylem”den de söz etmiş olmaktadır. İlk bunların ne demek olduğunu kısaca görelim. Her Eylem bir amaca yöneliktir. Bir İnsan hareketini eyleme dönüştüren en önemli özelliklerden biridir, ayrı deyişle Eylemin varolma koşullarından biridir Amaç.

Bir eylem, bir amacın gerçekleştirilmesi için araç durumundaysa, bu Amacı Kendi Dışında olan bir Eylemdir. Örneğin bir genç İnsan sınavda başarılı olmak için ders çalışıyorsa, onun bu ders çalışma eylemi Amacı kendi dışında olan bir Eylemdir. Bir ressam para kazanmak için resim yapıyorsa, onun bu resim yapma eylemi de Amacı kendi dışında olan bir Eylemdir. Eğer ders çalışan genç İnsanın amacı o konuyu, sınav kaygısı olmadan, yalnızca öğrenmekse, onun bu ders çalışma eylemi, Amacı kendisinde olan bir Eylemdir. Ayrı deyişle Eylem kendisi için yapılmaktadır. Ressam için de aynı durum söz konusudur: Ressam eğer o resmi, resim amacıyla, yani bir güzellik yaratmak amacıyla yapıyorsa eyleminin Amacı kendisindedir. Bir konunun öğrenilmesinde de, bir güzelliğin yaratılmasında da eylem sahibi için güzel, hoş, keyifli, coşku veren bir yaşama sürecidir.

İnsan bir günlük yaşamında bu iki eylem öbeği arasında sık sık gider, gelir. Bazı eylemlerimizin amacı ister istemez kendi dışında olur. Örneğin İş Eylemleri çoğunlukla bu türdendirler. Yapmak zorunda olduğumuz için yaptığımız tüm eylemler bu gruba girerler. Bu etkinlikleri İnsan sev-

mek, ondan hoşlanmak zorunda olmadığından, giderek sıkıntı verebilirler. Özgün Zaman Eylemlerinin büyük önemi de burada ortaya çıkar. İnsanın bazı eylemleri de kaçınılmazcasına amacı kendisinde olmak zorundadır. Eğer böyle olmazsa, eylem bozulur, çarpıklaşır, yozlaşır ve ulaştığı amaç olumlu özelliğini yitirir. Örneğin Sanat, Öğrenme, Bilim, Felsefe, İbadet, Spor vb. amacı kendisinde olarak yapılması gereken eylemlerdendir. Aradaki bir başka durumdan da söz etmek gerekir: Kimileri yaptıkları işi sevebilirler ya da işlerini severek yapabilirler. Bu durumda birey, amacı kendisinde bir eylem gerçekleştiriyormuş gibi çalışır. Yine de eylemin, bütünüyle amacı kendisinde olduğu söylenemez. Fakat böyle İnsanlar, yaşamını iş eylemi ile bütünleştirmiş olanlar gibi başarılı olurlar, hatta bazı durumlarda, yaşamaya onlardan daha çok katılır ve tat alırlar (14).

Amacı kendisinde olan Eylemler çıkar sağlama veya yarar üretme kaygısından uzak olduklarından **amatör** eylemlerdir. Amatör sözü genellikle bir işin heveslisi, henüz o işi tam bilmeyen anlamında kullanılır. Yarar üretmenin önemli olduğu ortamlarda amatörün böyle anlaşılması doğaldır. Yaratıcılığın gözetildiği ortamlarda ise amatörce eylemek önemlidir. Amatör bir konuyu iyi bilen, onunla bütünleşmiş, çalışmalarına zamanca sınır koymayan, o alanda denemeler yapan, kendisini bu denemeler için geliştiren, yapıcı-yaratıcı olan bir İnsandır. Bu etkinlik ancak sevgi (amare) den başka bir güçle olamadığı için amatör denilir. Kuşkusuz amatör sözünün kapsamında ahlâka değin yanlar da bulunmaktadır.

Spor spor için yapılır. Aynı deyişle özü gereği, yapısı gereği, karakteri gereği ve varoluş koşulları gereği Spor amatör bir uğraştır. Sporun buraya dek saydığım özellikleri, örneğin bir oyun olması, özel bir bilinçle yapılması İnsanın ona tüm varlığı ile katılması, eğlence olması ile bundan sonra değineceğim özellikleri hep amacı kendisinde olan bir eylemi dile getirmektedirler. Bu konuya özellikle bir açıklık getirmek istiyorum. Çünkü Sporun en yanlış anlaşılan yanı burasıdır. Spor özü gereği, günlük yaşama ilişkin, yarar üretme amacıyla olan bir eylem değildir. Spor amacı kendisinde olan ve yalnızca kendisi için, yani spor yapmak için yapıldığı zaman İnsanı artıran bir olaydır. Aynı deyişle Spor sağlıklı olmak için yapılmaz, spor güzel bir bedene sahip olmak için yapılmaz, spor para kazanmak için yapılmaz, spor başarılı bir İnsan olmak için yapılmaz, spor birinci olmak, şampiyon olmak için yapılmaz, spor rekor kırmak için yapılmaz, spor madalya kazanmak için yapılmaz, spor ün ve ünvan kazanmak için yapılmaz, spor birilerini memnun etmek için yapılmaz, spor politik amaçla yapılmaz, spor bir topluluk veya toplumun bir başka topluluk veya topluma üstünlüğünü kanıtlamak için yapılmaz, spor barışı sağlamak için yapılmaz, spor ulusunun bayrağını göndere çektiirmek için yapılmaz, spor mükemmellik duygusunu geliştirmek için yapılmaz, Spor hoşgörü gücümüzü artırmak için yapılmaz, spor mücadelecili

yanımızı geliştirmek için yapılmaz, spor mutlaka kazanmak için yapılmaz, spor girişimci, sevilen bir İnsan olmak için yapılmaz; Spor kendisi için, İnsanın dayanağını ve gücünü kendi doğasında bulduğu bir oyunu oynaması, kendi öz deneyimlerinden birine girip, haz duyması, kendisiyle bütünleşmesi için yapılır. Bu nedenle bireyin kendisini bir başka kendisi olarak yaşamasıdır, İnsanın kendisini yeniden bulduğu bir alandır, bir özgün yaşamadır, bir tür aydınlanmadır, bir tür arınmadır, bir tür özgürlüktür, bir tür gelişmedir, bir yaşama biçimidir Spor. Bu nedenle Spor günlük yaşamının, iş eylemlerinin üzerindedir (15). Spor kendisi amaç bilinerek yapıldığında yukarda saydığım bütün özellikler, bireyin durumuna göre ağırlıklı olarak kendiliğinden ortaya çıkarlar. Fakat onlardan biri amaç görüldüğü zaman, Spor kendisi için yapılan bir eylem olmaktan uzaklaşır. Sözgelimi Sağlık için bir spor yapıldığında, Spor zevk alınan bir etkinlik değil, acı bir şurup gibidir ve kolayca bırakılır.

Sporun amacı kendisinde olması, yani amatör bir eylem olması onun profesyonelce yapılmasını engellemez. Spordan kazanç sağlanabilir. Spordan kazanç sağlanması, sporun özü gereği profesyonel olduğu anlamına gelmez. Spor profesyonelce yapılabilir, fakat amatörlük özelliği yitirilmemek koşuluyla. Bu özelliğin yitirildiği yerlerde **fair play** olayı ortaya çıkar. Şimdi önemli bir sorunla karşılaşyoruz: Spor profesyonelce yapılırken amatörlük özelliği nasıl ve hangi bakımlardan yitirilmeyecektir? Bu sorun sonradan çözülebilen özelliğini taşıyor (16). Sorunun en köklü çözümü Spor Eğitiminde olanaklı. Spor yaşamına sonradan başlamış ve profesyonelce kaygılarla başlamış birinden amatörlüğün gerektirdiği erdemli davranışları beklemek gereksiz olabilir. Sağlıklı bir Spor eğitimi ise işini gereklerine uyarak ve severek yapan profesyonellerin doğmasını sağlayacaktır. Değilse Spor etkinliği kazanma hırsı ile her davranışı olağan gören kişilerin varlığında, her en ilkel ve kaba hareketlere dönüşebilecektir. Burada artık ne Sportif Davranışın güzelliğinden duyulan coşku vardır, ne sportif yaratıcılık, ne yaratıcı yeniden canlandırma, ne yorumlama, ne ben bilinci, ne hoşgörü, ne kardeşlik, ne rakibini dost bilme ne de sevgi vardır. Burada kendisine yabancılaşmış, sevgisiz, hoyrat ve çorak bir İnsan bulunmaktadır. Burada sporcu olarak İnsan yitirilmiştir.

2.8. Spor Uzun Süreli Bir Etkinliktir

Spor İnsanın sahip olduğu en önemli olanaklardan biridir. Bu nedenle insanın tüm yaşamına yayılabilir. Aynı deyişle insan spor yapmaya doğunca başlayıp, ölüncü bırakabilir. Her İnsanın her yaşta ve her durumda yapabileceği bir Spor Yapmak denilince hemen şampiyon olmak, rekorlar kırmak vb. durumlar düşünülmektedir. Aynı deyişle Spor yalnızca Sporcu dediğimiz İnsanların bir etkinliği değildir. Spor mutlaka büyük sportif başarılar kazanmak için yapılmaz. Başarı ögesinin spordaki yönlendirici gücü yadsına-

maz, fakat bu yalnızca rekorlarla ve şampiyonluklarla da sınırlandırılmaz. Böyle bir anlayış daha ilk başta her bireyin sahip olduğu sportif özelliği, yukarda belirlediğim deyimle^(Bkz.:2.1). İçimizdeki **Spor Yapan İnsan**'ı gözardı etmekten başka bir şey değildir.

Şimdi sportif beceri bakımından iki spor türünü ayırmak gerekmektedir: Yüksek Performans Sporları ve Herkes için Spor.

Yüksek Performans Sporları, ayrı deyişle üstün güç ve beceri isteyen sporlar; herhangi bir spor kabiliyetine üst düzeyde sahip olan ve o alanda yoğunlaşmış spor etkinlikleri içinde bulunan kişilerin yaptıkları spordur. Her Spor bu düzeyde yapılabilir. Spor tarihi bu düzeyde yapılan sporların tarihidir.

Herkes İçin Spor, daha kavram olarak bir savı dile getirmektedir: “Her İnsan Spor Yapmalıdır”. Bu Sav, “Her İnsan Spor Yapabilir” ya da “Spor Yapmak Her İnsan İçin Gereklidir” biçiminde de dile getirilebilir. Her İnsan denildiğinde de göz önünde bulundurulmuş olağan İnsan değildir: Söz, bebekleri, çocukları, hamile kadınları, hastaları, sakatları, yaşlıları, yoğun çalışma içinde olanları, ayrı deyişle hangi durumda olurlarsa olsunlar tüm İnsanları kuşatmaktadır.

“Herkes İçin Spor” kavram olarak ortaya koyulmamakla birlikte anlayış olarak Antikçağ'da özellikle İ.Ö. 5.yy Atina kent devletlerinde görülür (17). Gerçi O dönemdeki her İnsanın spor yapması, “İnsan” olarak kabul edilenler bakımından sorunsaldır. Sorunsallık spor eğitimi uygulamaları yanında, sporun bir araç olmasıyla da artar. Yine de İnsan ile Spor arasındaki ilişkinin kurulabilmiş olması önemlidir. O dönemde eğitim ilkesi olarak **paidea** kapsamında spor da yer almaktaydı. Demokrasinin sağlıklı olarak işlenmesi ve toplumun varlığını demokrasiyle sürdürebilmesi, demokrasiye uygun İnsan sorununu ortaya çıkarmıştı. Bu İnsan yalnızca düşünen, bilen değil, aynı zamanda yapabilen bir İnsan olmalıydı. Böylece Bilgili, duyarlı ve güçlü özelliklerini birlikte yaşayabilen ve geliştirebilen İnsan için spor da önemli bir eğitim aracıydı. Bu araçtan “İnsan” olan herkesin yararlanması gerekiyordu, hatta zorunluydu. Dolayısıyla İnsan olan herkes için sporun kaçınılmazlığı saptanmıştı. Günümüzde “İnsan” olmak için soylu vatandaş olma zorunluluğu bulunmadığından, Herkes için Spor kavramının kapsamı da tek tek her İnsan bireyine uzanmıştır.

Spor'un Uzun Süreli bir Etkinlik olmasının iki yanı ortaya çıkmaktadır: Spor tek bireyin yaşamında her zaman var olmalıdır. Öte yandan Spor tek tek her İnsanın yaşamında süreklince var olmalıdır. Böylece **Spor yapan Toplum** ve **Spor yapan İnsanlık** gibi iki kavrama ulaşırız. Bu kavramlar hümanizma bakımından büyük öneme sahiptirler.

Spor İnsan yaşamının bütününe doldurur. Fakat burada İnsan yaşamının değişik evreleri gözardı edilmemelidir: Bir sporun 20-30 yaş diliminde yapılma biçimi ile 50-60 yaş diliminde yapılma biçimi arasında ayrılık olması doğaldır. Spor İnsanın tüm yaşamına ilişkindir, fakat her yaş ve durumda o döneme göre gerçekleştirilmesi koşuluyla. Sporun bu esnekliği Herkes için Spor'un önemli dayanaklarından biridir.

2.9. Spor İnsanın Yaşamına Çok Yönlü Katkıda Bulunan Bir Etkinliktir

Spor Erdem yüklüdür. İnsan onu gerektiği biçimde ve ölçüde gerçekleştirdiği sürece o da kendisini İnsan'a açar. Bunun için Sporun amacı kendisinde bir eylem olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ayrı deyişle Spor, spor yapmaktan zevk alındığı, sporun kendisi amaç bilinerek yapıldığı zaman İnsana kendisini açmaktadır. Bir amaç için yapıldığında o amacı belli ölçüde sunar, fakat orada kalır. Spor severek yapan, onu bir yaşama biçimi olarak yaşamasına katmış, yaşama bütünlüğünü sporla tamamlamış İnsanlara bakınız, yaşamalarını diğer yanlarında da gerçekçi, neşeli, yapıcı-yaratıcı, hoşgörülü, dürüst, etkin, gelişme çabası içinde olan, katılımcı, saygılı, cesur, ölçülü, dinç, sağlıklı, sevilen ve aynı zamanda ülkücü (idealist) İnsanlar olduklarını göreceksiniz. Sporsuz bir İnsan yaşamı, eksiktir.

2.10. Spor Bir Hoşgörü Olayıdır

Hoşgörü İnsanın kendisini tanıması, kabullenmesi, benimsemesi ve sevmesine dayanır. Bundan sonra birey bir başkasını da tanıyıp, kabullenip, sevebilir, onun varlığını benimseyebilir. Tavrıları bu koşullar uyarınca biçimlenecektir. Hoşgörü İnsanın kendisini bilip, kendisine egemen olmasında gelişir. Çünkü kendisine egemen İnsan, yani kendisini geliştiren İnsan, aykırı duygulanımları, aşırılıkları karşısında duyarlı bir ölçülülüğü gösterebilir. Spor İnsanı **sınır durumlarına** getiren bir olaydır. Orada gerilim vardır. Çünkü olağan yaşama durumu sözkonusu değildir. Sınır durumlarında İnsanlar kolaylıkla birbirlerine karşı olabilirler. İşte hoşgörünün önemli işlevi buradadır ve orada İnsan kendisini yeni baştan yaratır.

2.11. Spor Yalnızca Yarışma Değildir

Yarışmalar, karşılaşmalar sporun görünen yüzüdür ve oyun olmanın gereğidir. Sporun özü bu görünenen ardında bulunur. Yarışma ya da karşılaşmalara ve özellikle de yarışmanın veya karşılaşmanın sonuçlarına takılıp, kalanlar Spor Olayı'nu anlamakta çok zorlanırlar. Örneğin Futbol bir karşılaşmadır, fakat orada yalnızca gol istemek, Futbolun asıl olan oyun yanını gözardı etmek demektir.

Günümüzde Sportif etkinliklerin yayılımı açısından baktığımızda yarışma veya karşılaşma olmayan pek çok spor etkinliğiyle karşılaşmaktayız.

Bunları, örneğin Dağcılığı Spor yapan sporun öz niteliklerinden pay almıdır. Spor Etkinliğinin bireyi sporun öz niteliklerine götürecektir, onların yaşanmasını sağlayacak düzeyde yapılması gerekir. Spor olayını izlemenin ölçütü de buradadır.

2.12. Spor Öğrenilir

İnsan öğrenmiş olarak dünyaya gelmez. İnsan öğrenmek üzere dünyaya gelir. İnsanın varlık yapısı da buna uygundur. Bu nedenle İnsanın en önemli etkinliklerinden biridir öğrenmek. Bireyin kendisini -bir çok bakımdan olduğu gibi- Sportif bakımdan tanımalarının önemi buradadır. Bireyin sportif yanını tanıması bir öğrenmedir. Onu ne bakımlardan geliştirebileceğini bilmesi de bir öğrenmedir. Bu bilgisini adım adım gerçekleştirmek üzere çalışmalara girmesi de bir öğrenmedir. Bu bilgi yöresinde yer alan ve onu tamamlayan, geliştiren bir çok şeyi öğrenmesi ve davranış olarak kazanması da bir öğrenmedir. Spor eğitiminin cılız olduğu yerlerde, dahası sporla ilgili sağlam, dinamik, yapıcı geleneklerin kurulmadığı yerlerde Spor etkinlikleri de soluksuz, giderek yalnızca beden gösterisine döner ve her an barbarlaşmaya, yani İnsanı alçaltan, aşağılayan, küçülten bir süreç olur.

2.13. Spor Bir Soyluluktur

Soyluluk kavramı bir yanlış yorumlama ile soya içkin bir özellik olarak görülmüştür. Soyluluk türe içkin bir özelliktir. Bu özelliğe sahip tek tür İnsan türüdür. Her İnsan bireyi sahip olduğu soyluluğu yalnızca kendisi yaratabilir. Soyluluk ünvanla, makamla vb. temelli olmayan durumlarla kazanılmaz. Çünkü soyluluk kazanılır, kalır ve artırılır. İnsanın soyluluğu onun biricikliğini sağlayan içkin güçlerdendir. İnsan kendisini tanıdığı, bildiği, geliştirdiği, yani kendisini gerçekleştirdiği sürece soylu bir yaşamı sürdürmektedir. İnsanın kendisinde tanıyacağı yanlardan, içkin güçlerden biri de onun sportif kabiliyetidir. Soylu olmak için rekor kırmak gerekmez, şampiyon olmak da gerekmez. Sporun özü gereği yaparak, hakkını vererek yaşamak gerekir. Bu İnsanda spor yaptıkça gelişecek erdemleri de ortaya çıkartacak, ortaya çıkmış olanları zenginleştirecektir. Bu insanı yapıcı-yaratıcı bir yaşamaya götürecektir, mutlu kılacak, dahası İnsanı kendisine içkin "İnsan" ile yaşamaya götürecektir (18).

2.14. Kadın, Spor ve Hümanizma

Yukarıda (Bkz.:1) şöyle söylemiştim: 20. yy. kadın ve erkek olarak parçalanmış İnsan Varlığı'nın bütünleşmeye başladığı çağdır. Neden 20. yüzyıl? Bu sorunun yanıtını bundan sonraki bölümde, Kadın-Spor ilişkisinin tarihsel geçmişinde vermeye çalışacağım.

Bu yargıyı, belirgin kılmaya çalıştığım Sporun bu temel özelliklerinin bellibaşlıları bakımından Spor bir Hümanizmadır. Hümanizma bir lüks de-

ğildir, haktır. Dolayısıyla bir hümanizma olması bakımından da Spor bir Haktır. Kadın'ın spordan uzak kaldığı yer ve zamanlarda hümanizma olayı başka bakımlardan ne ölçüde gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, eksiktir. Tam olmayan bir hümanizmaya, hümanizma denemez.

3. TARİH BOYUNCA KADIN VE SPOR

İnsanın tarihi gösterdiği gelişmeler bakımından kıvranç verdiği ölçüde trajiktir. İnsanın tarihsel süreci bir uygarlaşma sürecidir. Bu süreç üzerine değişik görüşler vardır. Sözgelimi Kant'ın belirlediği çizgide, savaşımlardan arınmış, tüm İnsanlara özgü bir anayasa ile yönetilen ve İnsanların doğanın temel amacını da aşacakları tam uygar bir dünya (19) bu gün için bir ütopyadır, fakat yarın için bir şey söylenemez. Önemli olan dünü bilebilmek ve yarını gözeterek bu günü yaratabilmektir.

3.1. Başlangıçta Spor Yoktu

İnsan dünyaya yetkin bir varlık olarak gelmedi. Ortaya çıktığı zamanlardan başlayarak O hep doğayla ve doğaya karşı bir savaş içindeydi. Böylece İnsan her canlı varlıkta olduğu gibi kendisinde de bulunan yaşama güdüsünü Varlığını sürdürme becerisine dönüştürdü ve bu beceriyi zorunlulukla gelişen bir sürece soktu. Varlığını sürdürme olanaklarını artırmamış olsaydı. İnsanoğlu hiç bir bakımdan bu günkü duruma gelemeyecekti (20). Bu işte başarılı olabilmek için İnsanın hareketlerini tanıyıp, düzenlemesi zorunluydu: Toplamak, avlanmak, saldırmak, kaçmak, savunmak gibi etkinliklerde başarılı olabilmek için hareketlerde belli bir yoğunlaşma, gelişme, hatta uzmanlaşma gerekmektedir. Burada iş daha çok erkeklere düşmekteydi. Giderek gerek saldırı ve savunma ve gerekse de üretim için bazı ilkel aletler yapmaya başlayınca İnsanın günü daha da arttı. Böylece yabani bir yaşamadan da sıyrılmış olmaktadır (21). Böyle bir dönemde Sporun varlığından söz edemeyiz. Bu dönem daha çok İnsan'ın sahip olduğu hareket güçlerini yaşama uğraşı içindeyken keşfettiği dönemdir.

Sporun, hareketlerde belli bir gelişme ve olgunluk döneminden sonra ortaya çıktığını savunmak olanaksızdır. Spor'a doğru bir adam daha atılabilmesi için bir anlayışın ortaya çıkması gerekir: **Üstünlük**. Bu da İnsan'ın karşılaştırma özelliğinin bir ürünüdür. Üstün olma ya da üstünlüğünü kanıtlama etkinlikleri kaba anlamda yarışmayı ortaya çıkarır, fakat Sporu değil. Spor yarışmaya eşit değildir. Bütün bunlar sporun ortaya çıkma evreleridir. Bu gelişmelerle Spor için en önemli temel oluşturur: **Beden Kültürü**. Spor ilkin ve önemle Beden Kültürü'ne dayanır. Kuşkusuz, Beden Kültürü yalnızca Sporla sınırlı değildir: Beden Kültürü değişik kültürlerle bütünleşmiş durumdadır: Sağlıktan giyime, değişik oyunlardan beden hareketlerine, beslenmeden seks kültürüne dek geniş kuşatımlıdır.

Adı Spor olarak koyulmasa da Spora koşut pek çok etkinlik bu dönemlerde ortaya çıkmıştır. Bunun için de iki önemli öge gereklidir: Toplumsal örgütlenme ve belli bir **anlayış** ya da **görüş**. Çünkü Spor belli bir **ülkü** (ide) uyarınca gerçekleşir. Bununla birlikte, sporun diğer bazı özellikleri ortaya çıkacaktır. İlk Toplumlarda belli bir **kült** bağlamında düzenlenen şenliklerde Spor olayı doğar (22).

3.2. İlkçağlarda Kadın ve Spor (24)

İlkçağlarda yaşama koşullarının sertliği, zorluğu nedeniyle Spor bağlamında anılacak etkinlikler erkekcedir, erkeklere özgüdür. En azından o dönemler hakkında bilgi sağlayabildiğimiz belgeler bunu göstermektedir. İ.Ö. 2000’li yıllara ait Sümerce bir metinde “Kuvvetli erler, karşılıklı olarak güçlerini belirten mücadeleye girişiyorlar”(24) denilmektedir. Burada ölçüt avcılık, savaşçılıktır. Bu bağlama giren alanlarda üstün olanların ortaya çıkabilmeleri için, o dönemin İnsanın dünya, evren, yaşam üstüne görüş sunan kurum olarak Din devreye girer ve Din adamlarınca belirlenen günlerde dinsel-sportif nitelikli şenlikler yapılır. Bu özelliği yalnızca Eski Mısır, Eski Yahudi toplumu, Asur, Babil, Sümer ve Etilerde değil, biraz sonra değineceğim Antikçağ Ege Uygarlıklarında da görmekteyiz. Hatta Klasit Olimpiyat Oyunları bile dinsel-sportif-politik temellidir.

Genellikle ok atma, güreş, boks, sopalarla dövüş, yüzme, avlanma, koşu türünde olan sportif etkinliklerin yanında, top oyunları ve beden eğitimi ile ilgili çalışmaların da yer aldığı bu dönemde Kadın ve Spor henüz bir araya gelmemiştir. Kadın sporun dışındadır.

3.3. Antikçağ Ege Uygarlıklarında Kadın ve Spor

Yaygın bir anlayış vardır: Antikçağ Ege Uygarlıkları, özellikle eski Yunan Toplumu bir erkek toplumdur. Bu kuşkusuz tek yanlı bir yargıdır. Antik Yunan’da Erkeklerin ağırlıklı oldukları toplumsal yapılar ve dönemler bulunmaktadır, fakat Anaerkil aile yapısının bulunduğu dönemler de bir gerçektir. Ayrıca yalnızca erkeklere özgü olduğu sanılan Erginlenme olayının kız çocukları için de uygulanmaktadır (25). Belki de Anaerkil kökenler nedeniyle bu toplumlarda kız çocukları da Spor Eğitimi görmekteydiler. Antikçağ Ege Uygarlıkları sınırlı da olsa kadının sporla buluştuğu bir dönemdir. Diem, bir halkın beden kültürünün erkek tarafından değil, kadın tarafından belirlendiğini, çünkü bu kültürün sürekliliği için yalnızca annelerin çocuklarının spor kültürünü sürdürmelerini sağladığını belirttikten sonra, Antikçağda kadının İoniahlılarda cimnastik, Dorlarda ise daha çok spor bağlamında etkili olduğunu vurgular. Daha sonra da kızlar arasındaki yarışlardan söz eder (26).

Gerek erginlenme törenlerinin kızlar için de yapılması, gerek Isparta gibi kent devletlerinde kız çocuklarının özellikle sporla da uğraştırılması,

gerek kız çocuklarının eğitiminde cimnastik ve koşunun özel olarak yer alması ve gerekse de kızlar için yarışlar düzenlenmesi bu dönemde kadın-spor ilişkisinin yeterliliğini göstermez. Bir kere yalnızca kız çocukları ya da kızlar ele alınmaktadır, kadınlar değil. Hatta kadınlara koyulmuş belli yasaklar bulunmaktadır. Örneğin, Olimpiyat Oyunlarını kızların değil, kadınların izlemesi yasaktı. Bu yasağa uymayan olursa cezası uçurumdan aşağıya atılarak ölümdü. Klasik Olimpiyatlar sürecinde yalnızca iki kadın bu yasağı çiğnemiştir. İlki Tropaion dağından uçuruma atılarak öldürülmüştür. İkincisi ise bir Olimpiyat şampiyonunun kızı olan Kallipateira'dır ve oğlu İ.Ö.388 yılında düzenlenen 98. Olimpiyatta boks dalında bir karşılaşma yapacaktır. Anne gymnast giysileriyle karşılaşmayı izlemeye gelir. Oğlu şampiyon olunca dayanamaz, giysilerini atarak oğluna koşar ve yakalanır. Bir şampiyonun kızı ve bir şampiyonun annesi olduğu için bağışlanır. Olimpiyat Oyunlarını yalnızca bir tek kadının izlemesine izin verildi: Demeter Tapınağının Rahibesi. O da oyunların açılışına katılır ve sonra ayrılır. Antikçağ Ege Uygarlıklarında Spor genel görünümüyle Erkelere özgüdür.

Roma dönemine baktığımız zaman aynı özelliğin sürdüğünü görmekteyiz. Fakat Roma, daha ayrı bir toplum yapısı ve dünya görüşü ile antikçağın özel bir uzanımıdır. Burada, Ege Uygarlıklarında gelişen ve son dönemlere doğru bozulan spor anlayışının değişim geçirerek sürdüğünü görüyoruz. Artık Spor daha kanlı, daha ölümlü içiçe bir biçime girer. Hatta bazı sirklerde kadın gladyatörler dövüşürler (27). Kadınlar top oyunları, dans, cimnastikle ilgilenmektedirler, fakat onlar artık bir İmparatorluğun bireyidirler ve İmparatorluk anlayışıyla yaşamaktadırlar. Antikçağ Ege Uygarlıklarında başlayan Kadın-Spor ilişkisi Roma döneminde zayıflar. Ortaçağ ise artık Sporun bile tartışmalı olduğu bir dönemdir.

3.4. Ortaçağ ve Renaissance'da Kadın ve Spor

Ortaçağ nerede biter, Renaissance nerede başlar, bunu saptamak son derece zordur. "Ortaçağ" bir anlayış, bir yaşama tutumu olarak İnsanın yazgısıdır ve her zaman, her yerde, o zamanın ve yerin koşullarına göre ortaya çıkmak için hazır bekler. Örneğin günümüzde de bir "Ortaçağ" yaşanmaktadır. Papalığın yerini dünyanın dev sanayi kuruluşları almıştır. Kiliseler fabrikalara ve finans kuruluşlarına dönüşmüştür. Misyonerler, varızlar ise televizyonlardaki tatlı diziler, yavan eğlence programları ve muhakkak ki reklamlardır. İnsanı hareketsizliğe, belli bir yaşamaya, belli bir düşünmeye itmektedirler. Artık engizisyon yoktur; İnsanlık ne de olsa uygarlaştı. Fakat, İnsanı araştıran bilimlerden yararlanarak ve kendileri değişik araştırmalarla en zayıf yanlarımızı belirlemekte ve bizleri oradan ele geçirmektedirler. Hep şu bağlamda sözler söylemektedirler: "Biz Senin için en iyisini yapıyoruz." "Ayağını uzat, keyfine bak, bizimle yaşamak ne rahat." Bizimle eğleneceksiniz, şimdi köşenize kurulun." Bizim yerimize beğenip, bize sunarlar; bizim

yerimize düşünüp, bize sunarlar; bizim yerimize sevinip, bizim yerimize kaygılanırlar (28). Bu, "Ortaçağ" değilse, nedir? Böylece İnsan, yukarda değindiğim (Bkz. 1.1.1), varlık yapısı gereği harekete zorunlu olan İnsan hareketsiz, eylemsiz kalmaktadır. Bu durumdan en büyük payı Kadın almaktadır. Bu konuya 4. bölümde yeniden değineceğim. Şimdi bildiğimiz Ortaçağ'a bakalım.

Antikçağın son dönemi olan Roma İmparatorluğunda, Antikçağ Spor anlayışı fazlasıyla değişmiş, daha doğru bir deyimle yozlaşmış, bozulmuştu. Bunda sporun Roma dönemine geçilirken ağır bir profesyonelliğin etkisi altında kalmış olmasının büyük etkisi vardır. Ortaçağa geçildiğinde sporla ilgili bu son durum anımsanıyordu. Kilisenin sunduğu dünya görüşü ve buna uygun yaşama anlayışı, İnsan ruhunun kurtuluşunu esas almaktaydı. Bu da ağırlıklı olarak maddeden arınmayı, maddeye ilişkin hazlara karşı durmayı ön görmekteydi. Hatta bazı Hristiyan yorumlarında İnsan'ın bedenine eziyet etmesi önemliydi. Bedenin böylesine aşağılandığı bir yaşama ortamında bir çok bakımdan bedene dayanan Spor'un kabul edilmesi kuşkusuz düşünülemezdi. Dolayısıyla Antikçağdaki paidea anlayışının önemli bir yanını oluşturan beden eğitimi ve spor, Ortaçağ Eğitim anlayışında yoktu. Fakat Kilise toplumun her kesimini aynı ölçüde egemenliği altına almaktan yoksundu. Kent ve kırsal kesim arasındaki önemli ayrılık, Ortaçağda beden kültürünün değişik etkinliklerle sürdürülmesinin önemli nedeni olmuştur. Fakat burada Spor amaçlı etkinliklerin bulunduğunu söylemek oldukça zordur. Daha çok savaş amaçlı beden etkinlikleri söz konusudur. Güreş, kılıç oyunu, okçuluk kırsal kesimin özgün şenliklerinde gösterilerini ya da karşılaşmalarını yaptıkları etkinliklerdi. Bu bağlamda özel bir kurumdan da söz etmek gerekir: Şövalyelik. Özel eğitimlerle yetiştirilen ve Tanrı adına kavga vermesi için de kilise tarafından kutsanan bu kişiler beden etkinliklerine büyük önem verirdiler. Ortaçağda kaç kadın şövalye vardı ya da kırsal kesimde kaç kadın bedensel etkinliklere katılıyordu? Bu soruya olumlu yanıt vermek zor. Ortaçağ, cinselliğin, dolayısıyla kadının dışlandığı bir çağdı. Böyle bir çağda Kadının Spor yapması düşünülemez.

Renaissance birdenbire ortaya çıkmadı. Eğer, Giordano Bruno'nun düşüncelerinden ötürü Engizisyonca yargılanıp, 1600 yılında yakılarak öldürüldüğü göz önünde bulundurulursa, Renaissance'mın gereken çok yönlülüğüyle ortaya çıkışı için 18. yy'm ortalalarına dek gelmek gerekir. İnsanoğlu kolay olgunlaşan bir varlık değildir. Bir gerçeği de kabul etmek gerekir: Renaissance'ı Ortaçağın düşünürleri hazırlamışlardır.

Renaissance'ın getirdiği en önemli anlayış **hümanizmadır**. 14. ve 15. yy.'da yaşayan bir çok hümanist araştırmacı ve bilim adamı İnsan için **özgün eğitimin** önemini de vurgulamışlardır. Böylece beden eğitimi yanı sıra ağırlıklı da olsa Spor eğitim için önerilmeye başlanmıştır. Yapılan uygulamalarda ise kadının yeri yoktur.

3.5. Yeniçağ ve Sonrasında Kadın ve Spor

16. yy.'dan 18. yy.'a doğru gelinirken Lohn Locke, J.J.Rousseau gibi düşünürlerin artık felsefeleri ve dünya görüşleri ışığında Beden Eğitimi ve Sporunu savunduklarını görürüz. Fakat görüşün uygulamaya geçebilmesi her zaman kolaylıkla olmaz. Hangi alanda olursa olsun, ortaya koyulan görüşlerin yaygınlık kazanması, toplumda değişik kurumlarda benimsenmesi gerekir. Bu kurumların başında da Aile ve Eğitim gelmektedir.

18. yy.'ın sonlarına doğru yeni bir anlayış doğar: **Philanthropizm**. Özellikle Almanya'da kökleri Alman İdealist Felsefesine dayanan, öte yandan Antikçağdan esinlenen bu anlayışın önemli temsilcilerinden olan Eğitimi J.B.Basedow, Dessau'da kurduğu ve kendi görüşü uyarınca eğitim vermeyi amaçladığı Philanthropinum adlı okulda beden eğitimi derslerine, fakat daha büyük bir önemli Oyun'a yer verdi. Dahası Okuluna cinnastik öğretmenleri getirerek dersleri uzmanlarına verdi. Bu gelişmenin en önemli sonucu, değişik spor dallarını da içinde barındıran Beden Eğitimi Anlayışını savunan bu yapıtlar veren ve Alman Turnen hareketinin başlatıcısı Guts Muts (1759-1839)'un ortaya çıkışı olmuştur. O 1793 yılında yayınladığı "Gençlik İçin Cinnastik" adlı yapıtında Ortaçağ kalıntılarıyla süregelen eğitim anlayışına en büyük karşı çıkışı yapan kişidir. Dahası, erkek çocukları için önerdiği çizgide olmasa da ilk kez kız çocukları için cinnastik çalışmalarına değinmiştir.

Basedow ve Guts Muts ile başlayan gelişmeler Pestalozzi, L.Jahn, Adolf Spiess ile gelişti. Artık cinnastik (değişik sporlar da bu kavram altında bulunuyor) çalışmalarında kız çocuklarına da yer verilmekteydi. Özellikle Spies, Kız ve Erkek çocukları için erişkin yaşlara dek uzanan cinnastik çalışmaları programı yapmıştır. Kuşkusuz bu gelişmeler özellikle kıta Avrupasında değişik ülkelerde yankılarını da bulmakta ve oralarda yeni görüşlerin gelişmesine neden olmaktadır. Bunun en canlı örneklerinden biri İsveç Cinnastığıdır. Kadın bu bağlamda ne denli ayrı ve özel bir varlık olarak algılanıyorsa da, onun da kendi yapısına uygun olarak cinnastik etkinliklerine katılabileceği kabul edilmişti. Bu durumda hemen, kadının sportif etkinliklerinin yaygınlaştığını düşünmek, biraz acele etmek olur.

İlginçtir, Kıta Avrupasında bu gelişmeler sürerken, **Spor** kavramının ortaya çıktığı İngiltere'de, Spora büyük önem verilmesine karşın, kadının böylesine ele alındığına pek tanık olamıyoruz. Kıta Avrupasındaki gelişme sporu üniversiteye dek getirmişti. İngiltere'de ise sporun yerleşip, geliştiği en önemli yer Üniversite olmuştur. Thomas Arnold (1795-1842) Kolejlerdeki spor uygulamalarıyla, Modern Olimpiyatların kurucusu Pierre de Coubertin'e esin kaynağı olmuş kişidir. İngiltere'deki gelişme daha çok **gentlemen** yetiştirmeye, İngiltere'nin gereksindiği ve sömürgelerde başarılı olacak İnsanları imparatorluğa sağlamaya yönelikti. Böyle bir amaç yönünde kadını pek fazla bir yeri yoktu.

3.6. 21. yy.'a Doğru Giderken Kadın ve Spor

20. yy.'a girerken kadının bazı bedensel etkinliklerden bütünüyle uzak olduğunu söyleyemeyiz. Değişik cimnastik çalışmaları yanında ata binen, tenis oynayan, topa değişik oyunlar oynayan kadınlar vardır. Öte yandan yavaş yavaş bir çok spor dalı ortaya çıkmaktadır, bunlarla ilgili kulüpler ve aynı sporu yapanların oluşturduğu birlikler oluşmaktadır ve kadınlar da bu etkinliklere ilgi göstermektedir. Bu durumun tipik örneklerinden bir Dağcılık Sporundadır. Dünyadaki ilk kadın dağcı 1809 yılında Mont Blanc'a tırmanan Savoi'lı genç Bayan Marie Paradis'dir (29). O günün koşullarında henüz Dağcılık Sporunun ilk adımları atılmaktadır. Dolayısıyla bu sporla ilgili giysi, donanım, teknik bilgiler oluşmamıştır. Savoi'lı genç bayanın postal yerine iskarpin, pantolon yerine altında jipon bulunan bir etek, başında çiçekli bir şapka, elinde şemsiye ile Mont Blanc'ın doruğuna ulaştığını düşünmek bile bu günün Dağcılık bilgileri ışığında olanaksız gelmektedir. Kadınlar pek çok sporu böyle denemişlerdir. Fakat bunların Spor olabilmesi için düzenli, sürekli yapılması gerekir. Kadının spor yaptığını söyleyebilmek için de yaygın olması gerekir.

Burada özellikle batılı insan'ın yaşama biçiminde giderek artan bir biçimde değişiklikleri başlatan ve aydınlanma hareketi ile koşut gelişen bir olaya da değinmek gerekmektedir: **Sanayi Devrimi**. 18. yy.'ın başlarında İngiltere'de başlayan bu olay hızla kıta Avrupasına da yayıldı. Böylece makinalaşmanın ve seri üretimin gerektirdiği iş gücü kırsal kesimden kentlere doğru akmaya başladı. Alışlagelmiş yaşamadan, değerlerden ayrı bir ortam doğru ve kendisini pek çok kriz ile geliştirmeye başladı. Bu süreç toplumda yalnızca erkeğin değil, kadının da yaşamaya bakış ve kendisini algılama biçimini değiştirdi. Kadının sporla karşılaşıp, tanışmasında, değişik sporları denemesinde, spor yapmaya yönelmesinde bu yaşama değişikliği önemli bir etmendir. Öyle ki, 20. yy.'da Batı dünyasında kadın artık kendi sportif hakkını daha çok arar duruma gelecektir.

Modern Olimpiyad oyunları, Fransız eğitimci Baron Pierre de Coubertin'in büyük çabalarıyla gerçekleşmiş ve 20. yy.'ın özellikle ikinci yarısından sonra İnsanlığa malolmuştur. 1986 yılında, Atina'da Kral 1.George'un açılışını yaptığı ilk Olimpiyada 14 ülkeden yalnızca 245 erkek sporcu katılmıştı. Coubertin, Klasik Olimpiyatları model olarak almakta ve bu nedenle kadınların Olimpiyatlarda yarışmasına karşı çıkmataydı(30). Modern Olimpiyatların ikincisi 1900 yılında Pariste düzenlenmesi değişik tartışmalara neden olmuştu ve Coubertin oyunları organizasyonundan çekilmişti. Bu nedenle Kadınlar oyunlara katılma olanağı buldular. 1900 Paris Olimpiyat Oyunlarına 26 ülkeden 1225 sporcu katıldı ve bunların 19'u kadındı. Kadınlar yalnızca Golf ve Tenis dallarında yarıştılar. Tenis dalında yarışan Bayan Charlotte Cooper, Modern Olimpiyatların tarihinde ilk altın

madalya kazanan kadın oldu. 1904 yılında Oyunlar Amerika'da St.Louois'deydi ve buraya 13 ülkeden 681 erkek, 6 kadın sporcu katıldı. Bayan sporcuların Olimpiyat Oyunlarına en çok 1912 Stokholm'da katıldılar. Fakat sayıları Erkek sporculara karşılaştırıldığında yine azdı: 2490 Erkek ve 57 kadın sporcu. Bundan sonra bayan sporcuların sayısı gittikçe artacaktır. Fakat kadınlar Olimpiyat oyunlarında kısıtlanmaktan rahatsızdılar ve bu nedenle Uluslararası Kadın Sporcular Federasyonu (FSFI) kurdular, 1922 de Pariste, 1926 yılında da Göteborg'da yalnızca bayan sporcuların katıldığı yarışmalar düzenlediler. Gerek Coubertin'in 1925 yılında Uluslararası Olimpik Komite (IOC)'den Onur Başkanı olarak ayrılması ve gerekse de kadınların bu tür girişimleri nedeniyle 1928 Amsterdam Oyunlarına 2724 erkek yanında 290 bayan sporcu katılmıştı. Bu oran giderek arttı ve 1992 Barcelona Olimpiyat Oyunlarına katılan 9367 sporcunun 2708'i kadındı. 1996 Atlanta Oyunlarına ise 10744 sporcu katılır ve bunun 3684'ü kadındır. Olimpiyat Oyunlarının günümüze dek gelişen sürecinde Kadınlar önemli başarılar gösterdiler.

Günümüzde artık Sporun yalnızca erkeklere özgü bir etkinlik olmadığı anlayışı yaygınlaşmaktadır. Özellikle Avrupa'da, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya gibi ülkelerde **Kadınların Spor Hakkı** ile ilgili değişik çalışmalar, gelişmeler 20. yy.'ın sonlarına doğru hızlanmıştır. Örneğin Belçika'da 1980 yılı Kadın Spor Yılı olarak kabul edilmiştir. Avrupa Konseyinde ilgili ülkelerin Spor Bakanlarının 1981 Nisan ayında yaptığı toplantıda ülkelerindeki kadınların daha çok spor yapmaları konusunda kararlar alınmıştır (31). Siyasal engeller olmadığı takdirde Kadının Spor Hakkından yararlanma süreci hızlanacaktır. Siyasal engeller derken, yalnızca belli siyasî görüşler bakımından kısıtlamaları göz önünde bulundurmuyorum. Bunlar zamanla aşılabilir. Daha kötüsü, Kadın haklarına saygılı olduğunu, kadınların spor yapmaları gerektiğini savunduğu halde bunu yalnızca sözde bırakan yetkililerdir. Bundan da kötüsü, Kadının Spor Hakkı olup olmadığından haberi bile olmayan Kadın Hakları Savunucuları ile resmi ya da özel sorumluluk sahipleridir.

3.7. Türkiye'de Kadın ve Spor (32)

Osmanlılarda Spor özellikle Tanzimat (1839) ile birlikte önemli gelişmeler gösterir. Avrupa'da 17. yy.'da görülmeye başlanan Spor Kulüpleri Osmanlı'da bu dönemde ortaya çıkar. "...Avrupalı anlamda ilk spor kulübü Sultan Abdülaziz zamanında kuruldu. 1867 yılında Deniz Kuvvetlerinin başına getirilen İngiliz emekli Amiral Hobart Paşa (Augustus Charles Hobart Hampden) 1872 yılında (The İmperid Yachting and Boating Club) adıyla bir su sporyarı kulübü kurarak ilk başkanı oldu" (33). Bundan sonra spor kulüplerinin arttığını görürüz. Bu kulüpler genellikle yabancılar tarafından açılmıştır ve İstanbul'da 32, İzmir'de 12, Selanik'de 3 olmak üzere

toplam 47 Spor kulübü vardır (34). Yabancı bile olsa bu kulüplerde kadınların spor yaptığını söylemek zordur. Türk Kadınının ise bu dönemde Spor Yaşamından söz edilemez. Bu dönemin önemi, gerçekleşen gelişmeler içinde, az sayıda da olsa yetişen bir çok İnsanınımız, Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Sporun, yapılanmasında görev alacaklardır.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Atatürk’ün başlattığı hareket Türk Renaisance’ıdır. Çok yönlü ve zamana karşı başlayıp, gelişen bu hareketin en önemli ve taşıyıcı yanı, kuşkusuz Eğitimidir. Millî Eğitim Yasası ve yeni Millî Eğitim Sistemi içinde Spor da vardır. Türk Kadının Sporla en doğru ve en sağlam biçimde karşılaşması Cumhuriyet ile olanak bulmuştur. Fakat bu olanağın temelleri yoktur. Çünkü büyük Atatürk’ün de belittiği gibi “Spor yalnız beden iktidarının bir üstünlüğü sayılamaz...” Spor bir kültür olayıdır. Spor bir yaşama biçimidir, bir yaşama düzeyidir, bir dünya görüşüdür. Fakat Türkiye’de o dönemde Spor Bilimleri yoktu. Oysa her Spor olgusu, ciddi bir bilimsel temel üzerinde yükselir. Türkiye Spor ve Bilimleri yoktu. Oysa her Spor olgusu, ciddi bir bilimsel temel üzerinde yükselir. Türkiye Spor ve Bilim arasındaki bu yakın bağı daha sonraları farkedecek ve 1960’lı yılların sonlarına doğru gerekli çabayı göstermeye girişecektir. Bu çaba da pek çok aksamaya karşın ürünlerini ancak 1990’lı yıllarda vermeye başlar.

Bütün bu süreçte Türkiye’de daha Beden Eğitimi ile Spor arasındaki ayrımlar ve ilişkiler doğru dürüst anlaşılammıştır. Okullarda Spor dersleri, öğrencinin ne olduğunu anlayamadığı, çok zaman gereksiz, hatta bir yük olarak gördüğü saatlere dönüşmüştür. Zaman zaman kimi Beden Eğitimi Öğretmenlerinin özgün çabalarıyla bazı okullarda belli sporlar canlanmış ve gençlerimizin sportif yanını ortaya çıkartan bu girişimler, ilgisizlikten parlayıp, sönmüştür. Bu günün koşullarında, bütün olarak baktığımızda Türk Gençliğinin Spor yaptığı söylenemez. Dolayısıyla bundan kadınlarımız da paylarına düşeni almaktadırlar.

Bütün bu zorluklara karşın Türk Kadını Olimpiyat Oyunlarında bir varlık göstermeye çalışır ve bunda zaman zaman başarılı olur. Türk Kadını Olimpiyatlara ilk kez 1936 Berlik Oyunlarında Eskrim’de Suat F.Aşani ve Halet Çambel ile katılır. 1948 Londra Oyunlarına yalnızca Atletizmde 1 bayan gider: Üner Teoman. 1952 Helsinki ve 1956 Melbourne Olimpiyat Oyunlarına Türkiye’den katılan bayan sporcu yoktur. 1960 Roma Oyunlarına ise Atletizmde Canel Korur, Aycan Önel ve Gül Çıray Akbaş katılırlar. 1964 Tokyo ve 1968 Mexico City’de yine bayan sporcumuz yoktur. Oysa bu yıllar, pek çok ülkede kadınların Sporda hızla ilerledikleri, rekorlar tazeledikleri yıllardır. 1972 Münih Olimpiyatına bir kadın sporcuyla katılırız: Eskrim dalında Özden Ezinler. 1976 Montreal Oyunlarına da bir bayan sporcumuz katılır: Trampelen atlamada Suzan Peri Özkum. 1984 Los Angeles Oyunlarında Atletizm dalında yalnızca Semra Aksu vardır. İlk kez 1988

Seoul Olimpiyatlarına altı bayan sporcuyla katılırız: Atletizmde Semra Aksu, Atıcılıkta Zeynep Oka ve Okçulukta Elif Ekşi, Huriye Ekşi, Selda Ünal, Taekwon-Do da Züleyha Tan. 1992 Barcelona Oyunlarına yine 7 bayan sporcumuz katılır: Judoda Hülya Şenyurt, Derya Çalışkan, Okçulukta Elif Ekşi, Natilia Çakır, Zehra Öktem, Taekwon-Do da Arzu Tan, Ayşegül Ergin. 1996 Atlanta Oyunlarına ise 9 bayan sporcumuz katılır. Bunlar arasında dereceye giren bayanlarımız da olmuştur: 1992 Barcelona Olimpiyat Oyunlarında Taekwon-Do da Ayşegül Ergin gümüş, Arzu Tan Bronz madalya, Judoda Hülya Şenyurt bronz madalya aldılar. Türkiye Kış Olimpiyat Oyunlarına 1936 yılından beri katılmaktadır. Türk Spor tarihinde Kış Oyunlarına katılmış bir tek bayan sporcu bulunmamaktadır.

Olimpiyat Oyunları bir ülkedeki Spor için ölçüt olabilir mi, diye sorulabilir. Olimpiyat Oyunlarına her ülke yüksek başarı ya da performans gösteren sporcusunu gönderir. Bir spor dalında yüksek performansın ortaya çıkabilmesi için toplumda, o daldaki sporun durumu önemlidir. Bu da piramidal bir yapı gösterir (35). Piramidin tabanında o sporu yapanların tümü bulunur. Burada gençlere spor hizmeti veren kurum ve kuruluşlar iş başındadır ki, bunların en önemlisi Okuldur, sonra Spor kulüpleri gelir, giderek bu ikisi birlikte çalışırlar. Piramidin tabanı ne kadar geniş ise, tepesi o kadar yüksek olacaktır. Fakat tabanın geniş olması, doruğun yüksekliği için yeterli tek koşul değildir. Bunun en canlı örneği, Türkiye'deki Futbolda görülebilir. Tabana çalıştırıcı, malzeme, tesis, sporun değişik dallarına ilişkin uzmanlar, aile ve toplum etmenleri ne ölçüde yeterli ve olumlu katkıda bulunursa, piramidin doruğu o ölçüde yüksek olur. Bunun için de toplumun yeterli spor kültürüne, spor bilincine ve sportif yapılanmaya sahip olması gerekir. Sporumuz henüz böyle bir düzeye ulaşamadığı için 1998 Türkiye'sinde 6 ilimizde lisanslı kadın sporcu yoktur. Türkiye'de kadınların spora katılımı binde bire bile ulaşmamaktadır. Türkiye'de Profesörlerin % 3'ü, sağlık hizmetlerinde çalışanların %45'i, adalet hizmetinde çalışanların %40 kadın olmasına karşın (36) sporda kadınların varlığı pek duyulmamaktadır.

Bun karşın Türk Kadınına Spor yapmak istemediği söylenemez. Bu gün Türkiye'de kadının spora girmesi yolunda pek çok şaşırtıcı olgu yaşanmaktadır. Bunlardan biri, bunun en güçlüsü olduğu kanısındaım. Üniversitelerdeki Doğa Sporlarına ve özellikle de Dağcılık Sporuna kız öğrencilerimizin gösterdiği ilgidir. Aralarında yalnızca yalın anlamda tırmanışlarla yetinmeyen, düz kaya duvarlarında başarılı tırmanışlar yapan, dünyanın değişik yerlerinde 6000 metrenin üstündeki doruklara çıkan bir çok bayan dağcımız bulunmaktadır. Önemli olan, genel olarak İnsanımıza Spor hakkının tanınmasıdır. Bu hakkın tanınması, hakkın gerektirdiği olanakların bir İnsan Hakkı, bir yasal zorunluluk olarak verilmesiyle bütünleşmezse hiç bir işe yaramaz.

Spor konusunda bu günkü Türk İnsanın şanssızlığından Türk kadını da payına düşeni almaktadır. Türk Kadını sporla henüz tanışmaktadır. Bunun doğru-dürüst bir spor anlayışı ile gerçekleşmesi yalnızca Türk Kadını için değil, Türkiye için çok önemlidir, giderek İnsanlık için çok önemlidir. Çünkü Kadın ve Spor ilişkisinin belli ülkelerde kurulmuş olması dünyada kadının spor yaptığını göstermez, bu artışa sürekli katkıda bulunmak gerekir. Kadının spor hakkının sağlanmış olması, İnsan haklarının önemli bir yanının sağlanmış olmasıdır. Bu hak ortaya çıkardığı olumlu gelişmeler bakımından hiç gözardı edilemeyecek bir haktır.

4. KADIN VE SPOR

Bu çalışma "Kadın"ın ayrı ve özel bir varlık olarak düşünülüp, düşünülmemeyeceğini (Bkz.:1) hareket noktası olarak almıştı. Kadını belirgin kılan pek çok özellik vardır. Fakat bu özellikler aynı zamanda İnsanın Varlık Bütünlüğünü kuran yapı taşlarından. Böyle olunca Kadının Temel İnsan Hakları bağlamında her bakımdan vazgeçilemeyecek bir yeri bulunmaktadır. Bu açıdan bakınca "Kadın Sorunu" daha önemli ve anlamlı bir düzeye yükselmektedir. Yine bu açıdan bakınca "Kadın Sorunu" daha önemli ve anlamlı bir düzeye yükselmektedir. Yine bu açıdan bakınca Temel İnsan Haklarından hiç biri yalnızca ne erkek ve ne de kadın hakkı olarak savunulabilir. Çünkü bunlar İnsanın doğasında temellenmektedirler. İnsan doğasının temel özellikleri bakımından Kadın ve Erkek arasında kesin bir ayırım yapılamaz. (Bkz.: 1.1) Bu tür kesin ayrımlar İnsanın dışındaki canlılar dünyasında olabilir. Çünkü doğa yasalarının egemen olduğu bu alanda ayrımı doğanın kendisi yapmıştır. İnsan dünyası ise doğa yasaları yanında ve zaman zaman onları bastırarak düzeyde bir yaşama alanıdır. Dünyada Özgürlük olanağına sahip tek varlık olan İnsanın yaşama alanı, hakların ve özgürlüklerin geçerli olduğu bir alandır. Burada sorunsal olan hakların kullanılmasında kadın, erkek ayrımının tarih boyunca ve değişik nedenlerle yapılmış olmasıdır. Bunun yaşanmış örneklerini sınırlı bir çizgide de olsa, Spor bağlamında vermeye çalıştım (Bkz.:2). Burada bir başka bakımdan, daha canlı bir örnek vermek istiyorum: Kadın Sporcularla ilgili bilimsel çalışmalar günümüzde hızla gelişmektedir. Bu bağlamda ortaya çok ilginç sonuçlar çıkmaktadır. Örneğin "...kadın maratoncuların nisbi kardiyak yapı boyutları erkek maratoncularından farklı değildir. Şu halde kalbin maraton koşusuna uyumu yönünden kadın erkeğe eşit kabul edilebilir". Kadın ve Erkek organizmaları arasında önemli ayrımlar bulunmaktadır. Fakat önemli koşutluklar da söz konusudur. "Bu günkü bilgilerimizin ışığında egzersizlerin kadındaki etkilerinin erkeklerdekenden pek farklılık göstermediği kanıtlanmıştır. Zaten egzersize fizyolojik veya bio kimyasal cevapların oluş mekanizmaları her iki cinsten de aynıdır. Ancak ortaya çıkan farklılıklar daha çok elde edilen derecelerde kendisini göstermektedir... Sporda elde edilen derecelere Performans diyo-

ruz. Erkek ve kadın sporcuların performansları, genelde erkekler lehine daha yükseklik göstermekte; fakat son yıllarda kadınların rekorları da erkeklerinkine yaklaşmakta, aradaki fark gitgide kapanmakta, hatta bazı sporlarda eşitlik ortaya çıkmaktadır. 1948'de 800 metre koşuda fark %20 iken, 1976'da %10'a indiği görülmekte, Mark Spitz'in 1978'de 400 metre serbestteki rekorunu daha sonra Avusturyalı kız yüzücü geçmiştir." (37). Günümüzde gerçek böyle ortaya çıkmasına karşın, Kadın İnsanın tarihi sürecinde, değişik nedenlerle de olsa, spordan uzak kalmıştır. Çağımızdaki girişimler ve gelişmeleri ise yetersizdir. Bu durumda yapılabilecek pek çok şey vardır. Bunlar arasında olumsuz gelişmelere neden olabilecek girişimlerden biri, Kadının başlıbaşına, ayrı ve özel bir varlık olarak ele alıp, haklarını savunmaya çalışmak, diğeri de bu yolda pek çok örneği bulunan Kadın Fanatizmi'ne saptır. Bu ikisi de çok zaman birbirini getirirler. Yalınkat bir düşünme, her türlü fanatizmin, ilkin ve önemli savunduğu düşünceye zarar verdiğini gösterecektir. Sorunun bilimsel temeller ışığında ve duygusal çıkışlara, girişimlere yer vermeden çözümü için çalışılması gerekir. Bir temel İnsan Hakkı olarak Kadının Spor hakkını savunmak kadının değişik olanaklara kavuşması için çalışmaları gerektirmektedir.

4.1. Kadının Gereksinim ve Özgün Zaman Sorunu Bakımından Spor

İnsan bir Eylem varlığıdır. Eylem bakımından İnsanın birbiriyle ilişkili 3 zamanı vardır: İş zamanı Eylemleri, gereksinim zamanı Eylemleri ve özgün zaman Eylemleri (38). Spor hem gereksinim eylemleri ve hem de özgün eylemler içinde yer alır.

Spor gereksinim eylemleri içinde yer alır, çünkü İnsanın bir yandan düzenli, sürekli hareket etmesini, diğer yandan da oyun gereksinmesini karşılar. Buna bağlı olarak kendisine bio-psiko-sosyal bir çok katkı sağlar. Sözelimi vücuttaki enerji değişimlerini, örneğin kalp gibi değişik organların düzenli çalışmalarını, endorfine bağlı olarak özel bir haz duymayı, kendisini tanımayı, geliştirmeyi ve aşmayı, başkalarıyla eşgüdümlü çalışmalara girmeyi, hoşgörüyü (Bkz.:2) vb. özellikleri kendisi için, kendisinden türetilir. İnsan hareket eden bir varlıktır ve günlük yaşama boyunca pek çok hareket içindeyizdir, fakat bu hareketlerin hiç birinin düzenli, sürekli, bedeni çok yönlü çalıştıran ve haz veren olduğu söylenemez. Sporun büyük önemi de buradadır. Bu nedenle Spor vazgeçilemeyecek bir gereksinmedir. **Herkes İçin Spor** anlayışının temellendiği yer İnsanın bu durumudur. İnsan bütün gereksinim eylemleri içinde olduğu gibi, Sporda da günlük yaşamının üzerine çıkar, ayrı, özgün, arındıran, özgür, eğlendiren, haz veren bir yaşamaya ulaşır (39).

İnsan değişik güç yumaklarından oluşmuş bir varlıktır. Bunlar İnsanın yapıcı-yaratıcı eylemlerin dayanağını oluştururlar. Her birey sahip olduğu

kabiliyetler ölçüsünde yapıcı ve yaratıcı etkinliklere girebilir. Bu doğada yalnızca İnsana özgü bir durumdur. Hümanizma'nın en sağlam temellerini İnsanın bu özelliğinden başka bir yerde bulamaz. Özgün zaman eylemleri de İnsanın bu boyutunda önem kazanır, hatta varoluş alanıdır.

Şimdi şöyle düşünelim: Gereksinim Eylemleri bağlamında herkesin, yaygın olarak spor yaptığını kabul edelim. Bu sırada, hemen her spor dalında bazılarının daha yüksek bir güç ve beceri sergilediğine rastlanacaktır. Eğer her Spor dalında bunlarla özel olarak ilgilenirse, onlar arasında bazılarının daha yüksek sportif güç ve beceri ortaya koydukları görülecektir. İşte Sporda değişik güç ve beceri sahibi, ya da kabiliyetli olanların ortaya çıkmasının en bilinen yolu budur. Böyle bir uygulama içinde gerçekten büyük kabiliyetler ortaya çıkacaktır. Kadınlarımız arasında büyük sporcuların görülmemesinin nedeni budur. Bir sportif kabiliyeti olan erkek veya kadının sportif bakımdan özgün yaşamı, eğer istekliyse, işte bu noktada başlayacaktır. Dolayısıyla o Sportif bakımdan hiç de kolay olmayan çalışmalara girecek ve hiç de kolay olmayan başarıları gerçekleştirme olanağını elde edecektir.

Kadınların bir gereksinim eylemi olarak Spora ne kadar yer ayırdıklarını bilmek gerek. Bunun araştırılması Kadın, Spor ve Hümanizma bakımından çok önemlidir. Böyle bir araştırmanın sonuçları, Kadınların en temel hak olan Spordan ne ölçüde yararlandıklarını, kadınlara bu hak bağlamında hangi olanakların sunulduğunu gösterme bakımından çok anlamlı olacaktır.

4.2. Aydınlanma Bakımından Spor Yapan Kadın

Aydınlanma tek yönlü bir olay değildir. İnsan yaşamı çok yönlüdür ve insanın, hem yaşamasının her bağlamında aydınlanmayı gerçekleştirmesi ve hem de her eylemiyle aydınlanması gerekir. Bu iki durum çok zaman iç içe gelişir.

Spor özünde aydınlanmayı taşıyan bir olaydır (40). Spor Yapan İnsan aydınlanmanın pek çok gereğini yerine getirir. Sporun bir çok özelliği, bireyi çok zaman ayırdığına varmadan aydınlanmacı bir tutuma ve düzeye götürür. Burada bir örnek vermek istiyorum. Aydınlanma bir yanıyla İnsanın kendi benliği ile bütünleşmesi, ayrı deyişle özgün eylemleriyle somutlaştıran özgün yaşamasına sahip çıkmasıdır. Bu İnsan kendisiyle de yaşayabilen İnsandır. Özellikle günümüzde, İnsan'ı kendinden uzaklaştıran pek çok akış bulunmaktadır. Bunu Ortaçağ ve Renaissance'da Kadın ve Spor adlı bölümde dile getirmeye çalıştım (Bkz: 3.4.). Günümüz koşullarında çalışan her İnsan gibi, kadının da önemli sorunların biri **yabancılaşma**dır. Bu bir yanıyla, **İş İnsanı** olamakla gerçekleşir. Yabancılaşmak bu çizgide özgün yaşamadan uzaklaşmaktır ve burada ciddi bir aydınlanma sorunu vardır. Diğer yandan kadının yalnızca belli işlerin İnsanı olarak görülmesi, ayrı deyişle,

onun ayrı ve özel bir varlık olarak algılanması da kadını kendisinden, sahibolduğu özgün güçlerden uzağa düşürür. Burada da kadın kendisine yabancılaşmaktadır. Bir Latin özdeyiş: *Athletae proprium est, se ipsum noscere, ducere et vincere* ; Sporunun temel özelliği, kendini bilmek, kendini yönetmek ve kendini aşmaktır, der. Aynı sözü kadın için de söyleyebiliriz: Kadın olmanın temel özelliği, kendini bilmek, kendini yönetmek ve kendini aşmaktır. İşte bu durumun en yoğun, en keyfli ve çok yönlü gerçekleştiği temel alanlardan biri Spordur. Spor kadın aydınlanmasında önemi tartışılmaz bir işleve sahiptir. Sportif Aydınlanma her İnsan gibi kadına da başka katkımını sunacaktır.

4.3. Özgürleşme

İnsan özgür bir varlık değildir. İnsan özgürlük olanaklarıyla yüklü bir varlıktır. Bu olanakları ne ölçüde somutlaştırırsak, o ölçüde özgür oluruz. Özgürlüğü yalnızca belli bakımlardan görme gibi yanlış bir alışkanlığımız var. İnsan çok yönlü bir varlıktır ve aydınlanmada olduğu gibi özgürlüğünü bir çok yaşama bağlamında yaratmak zorundadır. Değilse onun yaşamasının özgür olduğundan söz edilemez. İnsan yaşamasından ne ölçüde özgürlüğünü kurabiliyorsa, onun o ölçüde özgürleştiğini söyleyebiliriz. Özgürleşme İş eylemlerinden, özgün eylemlere doğru gelişip, yoğunlaşan bir çizgi gösterir(41).

Spor İnsanın özgürlüğünü yaratıp, yaşadığı bir yaşama bağlamıdır. Aynı deyişle Spor eylem içinde ulaşılan bir özgürleşme olanağıdır; bu olanak İnsanın hareket etme ve oynama özelliğinde temellerini bulur. Orada İnsan kurallara uyararak eyler; orada İnsan oyun içerisinde kendisinin ayırına varamadığı yanlarını, özelliklerini tanır, bilir ve dener; orada İnsan yinelenen (automat) değil, geliştirdiği özgün davranışlarına göre (autonom) eyler; orada insan kendisini aşar; orada İnsan sıradanlığı aşar, hatta ona direnir; orada İnsan başka İnsanları ciddiye alır, onlarla bütünleşir; orada İnsan haz duyar, uğraş verir, direnir, eğlenir, gelişir... (42). Ne kendisini işine kaptırmış olan İş Kadınının ve ne de kendisini belli bir yaşamaya kilitlenmiş ev kadının böyle bir özgürlüğü yaşadığını söylemek zordur. Arada sırada, düzensiz yapılan beden hareketlerine spor denemez. Sportif özgürlük için bilinçli, düzenli ve sürekli spor yapmak zorunludur. Bu özgürlük de diğerleri gibi, fakat onlardan daha büyük bir etkiyle, İnsan Yaşamının çok yönlülüğüyle yayılır. Özgürleşme tek boyutlu kalmaz, yeter ki birey onu yolunca gerçekleştirebilsin. Özgürlüğün en tehlikelisi hakkı verilmemiş, sözüm ona özgürleşmelerdir.

Kadının Sporla Özgürleşmesi, Kadın Aydınlanması için önemli bir güç kaynağı oluşturacaktır. Bu da bir Demokratik İnsan olarak Demokratik Kadın'ı yaratacaktır.

4.4. Demokrasi ve Spor Yapan Kadın

İnsan yaşamasının her bağlamı özgün bir yaşama ya da İnsan'ı gerektirir. Örneğin iş yaşamı, çalışan İnsan'ı; inanç yaşamımız, İnanan İnsan'ı; sanatla ilişkilerimiz Sanat tavrı alan İnsan'ı; Spor yaşamımız Spor yapan İnsan'ı; Demokrasi de demokratik İnsan'ı gerektirir. Her bir değişik yaşama bağlamına ilişkin olarak sanki içimizde özel bir İnsan vardır: Her birinde birey özel bir tavır alır, oraya özgü düşünce geliştirir, yargılara varır, duyguları oraya göre özellik kazanır, oraya göre eylem... İnsanın çok yaşamalı ya da İnsan Yaşamı'nın çok bağlamlı oluşu burada kendisini gösterir. Her birey, sanki, kendisine özgü bir İnsanlar topluluğudur. İçimizdeki her İnsan'ın diğerleriyle doğrudan dolaylı pek çok ilişkisi bulunmaktadır. İlişki içinde bazıları diğerlerini daha çok etkileyecek güçtedirler. İçimizdeki bu güçlülerden biri de Spor yapan İnsan'dır. Çünkü Spor güç isteyen ve bu gücü bireyin kendisinden devşirip ortaya koymasını gerektiren bir olaydır. Spor çok yönlü bir güç işidir; Orada akıl bedeni sarar, duygular yoğunlaşır, duygulanımlar biçimlendirilir, arındırılır olumlu çizgiye getirilir ve hepsi bir yere yönlendirilir, müthiş bir gerilim, büyük bir patlama ya da dayanıklılığın sınırlarına gelinir, günübürlük her türlü kaygı, sıkıntı, beklenti, umut, nefret, kin, düşmanlık, sevgi vb. biter, yepyeni, yalnızca o zamana özgü bir kerelik bir yaşama sürer ve biter. Başarı ya da başarısızlık önemli değildir. Bazen başarısızlık başarıdan daha önemli olur. Spor yapan İnsan tüm gücünü yani kendisini ortaya koymuştur ve "ben buyum" demiştir.

Kadın ya da erkek, İçimizdeki bu Spor yapan İnsan ile Demokratik İnsan arasında büyük koşutluklar (paralellikler) ve doğrudan dolaylı yoğun ilişkiler bulunmaktadır. Çünkü sporun doğallıkla getirdiği pek çok özellik; Örneğin, bireylik, aydınlanmacı tavır, yeniliğe açık olma ve yeniyi deneme, yapıcı-yaratıcı olma, mükemmellik bilinç ve duygusu, uyumluluk, katılımcılık, güçlülük, toplumsallık, hoşgörü, dayanışma, bir dünya görüşü uyarınca eyleme, özgürleşme aynı zamanda Demokratik İnsanın da özellikleridir. Demokratik Kadın ile Spor yapan Kadın birbirleriyle böylesine bütünleşirler.

4.5. Yeni Bir Çağ'a Doğru

Zaman bizi yeni bir Çağ'a doğru sürüklüyor. İstese de istemesek de yeni bir çağa gireceğiz. İnsan zamana egemen olabilen bir varlıktır. Bir tek zaman vardır, Yaşanan Zaman. yaşamasına egemen olup, onu yönlendirebildiği ölçüde İnsan, zamanı ellerinde tutar ve sürüklenmez, oraya kendi belirlediği biçimde girer. Her çağ sürüklediği varlıklara karşı acımasız olmuştur. 20. yy.'ın özellikle ikinci yarısı İnsan'a bu yolda pek çok güç sunmuştur. Bu güçler dışardan değil, İnsanın varlık yapısından somutlanmıştır ve öyle de sürecektir. Önemli olan güce sahip olmak değil, onu kullanıp, yapıcı-yaratıcı olabilmektir. Sahip olduğumuz büyük güç kay-

naklarından biri de Spordur: Doğru-dürüst öğrenilen ve yapıлып, sürdürülen Spor.

Kadının çağlar boyu süregelen ayrı ve özel bir varlık” olarak görülmesinin yarattığı olumsuzluklardan sıyrılmasının, İnsanlık varlık bütünlüğünün tamamlanmasının, yeni bir çağın gerektirdiği yaşamaya ulaşılmasının önemli dayanaklarından biri kuşkusuz Kadınların varlıklarında bulunan “Spor yapan kadın”ın her türlü abartı ve aykırılıştan uzak, doğallığı içinde ortaya çıkartılmasıdır. Bu İnsan olmanın gereği, yani bir hakır olması bakımından bir Kadın Hakkıdır. Spor yapma Hakkına ilkin kadınların bilinçle sahip çıkmaları gerekir. Değilse kendilerine sunulan her hak gibi bu da onların yine “ayrı ve özel” bir varlık durumuna sokacaktır.

ALINTILAR VE EKLER

1. Takiyetin MENGÜŞOĞLU, İnsan Felsefesi adlı kitabında bu nitelikleri pek çok ayrıntısıyla anlatmaktadır. Fakat orada iki önemli özellik bulunmamaktadır: “Oyun Oynayan Bir Varlık Olarak İnsan” ve “Spor Yapan İnsan”.
2. T.MENGÜŞOĞLU : **İnsan Felsefesi** s:271-341
İnsanın diğer özellikleri bakımından aynı kitabın 1. bölümüne bakılabilir.
3. Necati AKGÜN : **Yaşlılık ve Sportif Aktivite**
Spor Hekimliği Dergisi Cilt 18. Sayı 2 s.59-60
4. J.HUINZINGA : **Homo Ludens**
5. Carl DIEM : **Wesen und Lehre des Sports** s:4
6. A.ERDEMLİ : **İnsan, Spor ve Olimpizm**
“Spor ve Özgürlük” s:61-67
7. J.HUINZINGA : a.g.y. s:20
8. J.HUINZINGA : a.g.y. s:17
9. A.ERDEMLİ : **Paralel Yaşam Bağlamlarında Hümanizma**
İnsancıl dergisi s:3-6
10. ARİSTOTELES : **Poetika** s:70-82
11. ARİSTOTELES : a.g.y. s:73-74
12. ARİSTOTELES : a.g.y. s:22

13. J.HUINZINGA : a.g.y. s:15
14. A.ERDEMLİ : "Spor ve Özgürlük" s:48-57
15. A.ERDEMLİ : **Paralel Yaşama Bağlamlarında Hümanizma**
İnsancıl Dergisi s:4-5
16. A.ERDEMLİ : **İnsan Spor ve Olimpizm**
"Fair Play ve Olimpizm" s:161-187
17. A.ERDEMLİ : **Antikçağ'da İnsan ve Spor**
Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi
s:1-8
18. A.ERDEMLİ : **İnsan Spor ve Olimpizm**
Spor, Hümanizm, Olimpizm s:209-223
19. I.KANT : **Idee zu einer allgemeinen Geschichte in**
weltbürgerlicher Absicht s:27-39
20. L.H. MORGAN : **Eski Toplum 1** s:88
21. L.H. MORGAN : a.g.y. s:77
22. Carl DIEM : **Weltgeschichte des Sports** s:15
23. : "İlkçağlarda Kadın ve Spor" sözü bağlamında Çin, Hint, Orta Asya, Astek, İnka, Maya vb. bir çok toplumu da göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. Burada yalnızca Mezopotomya, Anadolu, Eski Mısır, Akdeniz Havzası bağlamında kalacağım
24. Cemal ALPMAN : **Eğitimin bütünlüğü içinde Beden Eğitimi ve Çağlar boyunca Gelişimi** s:10
25. George THOMSON: **Tarih Öncesi Ege 1** s:187-352
Aiskhylos ve Atina s:144
26. Carl DIEM : **Weltgeschichte des Sports** s:145-146
27. Cemal ALPMAN : a.g.y. s:127
28. : Kuşkusuz burada değindiğim günümüzden yaşadığımız "Ortaçağ"ın yalnızca bir bağlamıdır. Günümüzde "Ortaçağ" çok daha geniş boyutlu ve çok değişik bağlamlarda gerçekleşmektedir. Örneğin, kendisini yoğun iş yaşamına kaptırmış bir Kadın'ı ya da Erkek'i düşünün. Onun için yaşama tıpkı ortaçağda olduğu gibi tek yanlıdır. O bir İş İnsanıdır. Tıpkı bir Ortaçağ din Adamı gibi.

29. Karl ZIAK : **Der Mensch und die Berge** s:90
30. R.I.FRASKA : **Frauensport in Europa**
Frauensport die, -Olympischen Spiele und der
Olympismus s:161-164
31. Necati AKGÜN : **Kadın ve Spor**
Spor Hekimliği Dergisi s:17-23
32. : Burada "Türklerde Kadın ve Spor" diyerek, Türk-
lerin Orta Asya'dan Osmanlı İmparatorluğu döne-
mine ve Cumhuriyete dek gelen büyük Tarihinde
Kadı İle Sporun ilişkisini yalnızca tarihsel olarak
değil, Sosyolojik, Ekonomik, Siyasal bakımdan da
inceleyerek sunmak gerekebilirdi. Ne var ki, böyle
bir çalışma bu yazının hem boyutlarını aşar, hem
de amacını. Öte yandan benim uzmanlık alanım
değildir. Ne var ki, uzmanları tarafından böyle bir
çalışmanın yapılması çok aydınlatıcı bilgiler vere-
cek, Spor ve kadınla ilgili bilgi dağarımızdaki ö-
nemli bir eksikliği giderecektir.
33. Atıf.KAHRAMAN : **Osmanlı Devletinde Spor** s: 638
34. Atıf KAHRAMAN : a.g.y. s:638-639
35. Oktay ORKUNOĞLU: **Spor da Güç Geliştirme** s:10
36. Zeki ÇOL : **Spor Medyası, Spor Olayı ve Olimpizm**
T.S.Y.D. Futbol Medya ve Olimpizm Sem.Kit.
s:71
37. Fikret.DURUSOY : **Genç Kadın ve Spor**
Spor Hekimliği Dergisi 20/4 s:151-152
38. A.ERDEMLİ : **İnsan Spor ve Olimpizm**
Özgürlük ve Spor s:48-57
39. A.ERDEMLİ : **Paralel Yaşama Bağlılarında Hümanizma**
s:1-3
Spor ve Özgürlük s:64-67
40. A.ERDEMLİ : **İnsan Spor ve Olimpizm**
Sporla Aydınlanmak s:131-146
41. A.ERDEMLİ : **İnsan Spor ve Olimpizm**
Spor ve Özgürlük s:74-92
42. A.ERDEMLİ : a.g.y. s:93-113

KAYNAKÇA

- Necati AKGÜN, *Yaşlılık ve Sportif Aktivite*, Spor Hekimliği Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları, 1983.
- Necati AKGÜN, *Kadın ve Spor*, Spor Hekimliği Dergisi, Cilt 16, Sayı 2, İzmir, Ege Üniversitesi Yayını, 1981.
- Cemal ALPMAN, *Eğitimin bütünlüğü içinde Beden Eğitimi ve Çağlar boyunca Gelişimi*, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1972.
- ARİSTOTELES, *Poetika*, Çeviren: İsmail TUNALI, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1963.
- Zeki ÇOL, *Spor Medyası, Spor Olayı ve Olimpizm*, T.S.Y.D, Futbol, Medya ve Olimpizm Seminer Kitabı Ankara, Gazi Üniversitesi İletişim Fak. Basımevi, 1998.
- Carl DIEM, *Wesen und Lehre des Sports*, Zürich, Weidmann, 1969.
- Carl DIEM, *Weltgeschichte des Sports Bd.1*, Stuttgart, Cotta Verlag, 1971.
- Fikret DURUSOY, *Genç Kadın ve Spor*, Spor Hekimliği Dergisi, Cilt 20, Sayı 4, İzmir, Ege Üniversitesi Yayını, 1985.
- Atilla ERDEMLİ, *İnsan, Spor ve Olimpizm*, İstanbul, Sarmal Yayınları, 1996.
- Atilla ERDEMLİ, *Paralel Yaşama Bağlılarında Hümanizma*, İnsancı Dergisi, İstanbul, sayı 88, 1998.
- Atilla ERDEMLİ, *Antikçağda İnsan ve Spor*, Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Bl. Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, Ankara, 1991.
- Johan HUIZINGA, *Homo Ludens*, Hamburg, Rowohlt, 1958.
- Atif KAHRAMAN, *Osmanlı Devletinde Spor*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.
- Immanuel KANT, *Idee zu einer allgemeinen Geschichte in weltbürgerlicher Absicht*, Hamburg, Felix Meiner Verlag, 1969.
- T. MENGÜŞOĞLU, *İnsan Felsefesi*, İstanbul, Remzi Kibaevi, 1988.
- Lewis Henri MORGAN, *Eski Toplum 1.*, Çeviren: Ünsal OSKAY, İstanbul, Payel Yayınları, 1986.
- Oktay ORKUNOĞLU, *Sporda Güç Geliştirme*, Ankara, Uzman Matbaacılık, 1990.
- Herausgeberinnen
Christine PEYTON
Gertrud PFİSTER, *Frauensport in Europa*, Hamburg, Verlag Ingrid Czwalina, 1989.
- George THOMSON, *Tarih Öncesi Ege 1*, Çeviren: Celal ÜSTER, İstanbul, Payel Yayınları, 1988.
- George, THOMSON, *Aiskhylos ve Atina*, Çeviren: Mehmet H. DOĞAN, İstanbul, Payel Yayınları, 1990.
- Karl ZIAK, *Der Mensch und die Berg*, Salzburg, Verlag das Bergland-Buch, 1983.